

הכל מעריכין פרק ראשון ערכין

לאתי עבדים

מכירת השפלות

מכירת השפלות

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

לאתי עבדים... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

מכירת השפלות... כל המכיר את עבדו...

Handwritten notes in the left margin, including the name 'R. Siman' at the top and various annotations.

Handwritten notes in the right margin, including the name 'R. Siman' at the top and various annotations.

מ. משנה סוכה דף כ"ו
 [ע"ג ונמלה שם; רמב"ם
 ע"ג]
 ט. הרא"ש ע"ג שם [בג"מ רבינו
 פרק ע"ג] [ד' דברכות
 [הלכה ד' ע"ג] הגמרא סוכה
 ע"ג, מ]
 י. משנה שם דף כ"ו
 [ע"ג] [ה' ונמלה
 ע"ג]
 כ. טור [עמוד מקלף] והר"ן
 שם י"ב, ד' ד"ה ממ"י ר"ח,
 שם י"ג אומרים]:

צינונים לרמ"א

ו. מדרבי פרק הישן [סוכה
 רמז ע"ג]:
 ז. דרכי משה אות ב:

הגהות והערות

- [ב] וכן הוא ברא"ש סוכה
 פ"ב סימן ג' אך לפנינו
 במקומה אה"א ב"רמז מיני
 פ"טנ"ו]:
- [ג] נוסף ממנה דמ"ד
 מ"פ]:
- [ד] בפור ע"ג לא נזכר דין
 מי שערוד במנה, רק כנ"י
 שם עמוד טו ד"ה ומ"ש
 ע"ג]:
- [ה] גם במחמת הדשן ע"ג
 הוסף נעשות סמ"ק ע"ג
 המ"ג. אך במחמת הדשן
 ח"א סימן זה כח"ב ע"ג.
 וכ"ה במחמת חש"י סוף פ"ב
 דסוכה שם סמ"ק]:
- [ו] נוסף ממנה דמ"ד
 מ"פ, ונ"ה במחמת הדשן
 ע"ג]:
- [ז] הוקף ע"ג הירושלמי
 כפי שהיה ברא"ש ע"ג:
 [ח] בסימן חמ"ב ל"ג.
 ואולי ל"ל סימן חמ"ב, וכוונתו
 למה שניבא שם המ"א סוף
 ס"ק ע"ג שם הירושלמי, ועיין
 בלח"ה שם סוף ס"ק י"ב:
 [ט] הוקף ממנה דמ"ד
 למעשה כמ"ע וכן הגיה
 בעה"מ השלמן]:
- [י] הוקף ממנה דמ"ד
 למעשה כמ"ע]:
- [יא] עיין עוד בזה משפלות
 והן סימן חמ"ב אות ז':
 [יב] כוונתו
 דמנה דמ"ד אמ"ד הק"ד
 (הי"ן ה"ו) כח"ב כמ"ש
 פ"ו ונב"ה"י]:
- [יג] שם פירשו את השלמן
 דמ"א שגמרא. אך יתכן
 שכוונת רבינו לרש"י שם ד"ה
 קמ"ל ומקומות שם ד"ה
 קמ"ש, שפירשו דלמי
 מקמ"ה הגמרא כה"מ ח"ב
 בסוכה ח"ב שפירשו יבול"ס לדור
 עם שפירשו, וכן נעשה
 העבודה ע"מ פטורים
 ממתן שפירשו נהקדמה,
 וכמו שכתב בב"ר הג"א

ז. משום צינה. ואם כן מי שאין לו כרים וכסותם כלאו ויש לינה
 אין לו [י] לישן שם, כמו שכתב סע"ף ז' בהג"ה: ח איש ואשתו.
 כן משמע בריש ערכין [ג]. [ג] דלמרי"ן [י] דכהנים פטורים בעדן
 עבודה, עיין שם. וז"ע דבסוכה דף כ"ח [ע"ג] סלקא דעמך אמרנא
 חשבו עינין מדורו, מה דירה איש
 ואשתו אף סוכה איש ואשתו, קא
 משמע לן דנשים פטורות. וי"ל
 דמכל מקום הבעל אינו חייב בסוכה
 אלא במקום שזכור לדור שם עם
 אשתו, ואם לאו הוה ליה מלמעשה
 ופטור לישן שם. וכן כתב שלי"ה
 [עמוד השלום מסכת סוכה ד"ה כחז מעט
 משתן]. עיין שם. ומכל מקום ז"ע,
 דהא אש עשה הסוכה במקום שאינו
 יכול לישן לא יא, כמו שכתב סימן
 חר"מ סע"ף ד' בהג"ה, וא"כ אם
 אין לו סוכה מיוחדת לא יא כלל.
 ועוד קשה, דבגמרא [סוכה כו, ג]
 אמרי"ן שכל ישראל ראוי לישב בסוכה אחת, עיין שם. וזר"ך לומר
 דמכל מקום כיון שזכור לישן שם לצדו הסוכה כשרה, דהוי דירה,
 ומכל מקום הוא פטור דמקרי מלמעשה: ט יצא ידי חובתו.
 אע"ג דבשאר ימים שיעור אכילה הו"ל לכוונה כבינה, אבל הכא אפילו
 אי בעי למיכל כוית אסור לאכולו הו"ל לכוונה, ואם כן יא צו נמי
 ידי חובתו (טור עמוד מקלף-הקלף). וזר"ך לזכר:

הו"ל לכוונה [ה]. ומו שיחמיר על עצמו ולא ישתה הו"ל
 לכוונה אפילו מים הרי זה משובח [י] והבשיל העשוי
 מחמשת מינים אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה:
 הג"ה [י] ומה שנהגין להקל עכשיו בשינה שאין ישנים בסוכה רק
 המדקדקין במצות יש אומרים ז משום לינה דיש צער לישן
 במקומות הקרים [ט] [י] ולי נראה משום דמצות סוכה איש
 ונימו ח' איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה ובמקום שלא יוכל
 לישן עם אשתו שאין לו סוכה [י] מיוחדת פטור וטוב להחמיר
 ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה אם אפשר להיות
 לו סוכה מיוחדת: ז
 י. אכילה בסוכה [י] בלילה יום טוב הראשון [י] חובה
 [יא] [י] אפילו אבל כ' ביות [י] פת מ' יצא ידי

עמה בחדר, כדאיתא בגמרא [עירובין סג, ג] שאסור לישן בחדר
 ואשתו לנין צו, ואמר רב יוסף אפילו באשתו נדה, שנאמר [י]
 ט' נשי עמי מרגשין מצות מעונגיה. [י] כן נראה לי טעם הקולות
 למי שמיקל צו: [י] ב"ר יום טוב הראשון חובה. דלמ"ד
 יוחנן [סוכה מ, א] משום ר' שמעון ר' יוחנן, דאמר כן. ט"ו
 ט"ו צהג המצות, מה להלן לילה הראשון חובה מכאן ואילך
 אף כן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות. ופירשו [הסמ"ק]
 [הסמ"ק] [י] [סימן זג הגהות אות טח] ורא"ש [ערכות פ"ג סוף סימן כג] דאירדו גשמים קאי, דאם לא כן הא חובה ביום טוב לאכול
 חייב בסוכה אף מכאן ואילך. [וסמ"ק] [וסמ"ק] [עשין מג קב, ג] ואור זרוע [פ"ב סימן טא] מוכיחים מזה דאין חובה ביום טוב לאכול
 מדאמר מכאן ואילך רשות. והם לא מפרשים דקאי אירדו גשמים. ופסק בפסקי מהרא"י [מחומת הדשן פ"ג סימן ק"ס דבליילה ז' י"ג]
 סוכות דאין צריך לאכול כוית בסוכה אם ירדו גשמים, דסמ"ק [וסמ"ק] [וסמ"ק] ואור זרוע, דלא כחש"ר [סוכה פ"ג סוף סימן
 דסבירא ליה לדין יום טוב ז' כראשון, אלא אכן בקיאות בקציעא דירחא כו'. ומסיק שם מלמד מהרא"י ח"ל, אמנם שמעתי שד"ר
 הכנסת דבליילה הראשונה ושניה צריך לאכול כוית בסוכה [אם] [אפילו] ירדו [גשמים] [י]: [יא] אפילו אבל ביות, וכחז הטור [ו]
 מקל"הקל"ה אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה הוא כבינה, שאני ליל ראשון שהוא חובה טפי, ואפילו לא בעי למיכל אלא כוית אסור ל
 מוצה לה, הלכך יוצא בה נמי ידי סוכה, עכ"ל. הרי שלדעת הטור חמירא ליל ראשון מכל ימי הסוכות גם לענין זה, דאפילו בזכות
 פחות מביצה חייב בסוכה. והקשה ז"י [עמוד מקלף ד"ה ומ"ש רע"ב ח"ל], ולפי מגמגם, דקאמר ואפילו לא בעי, דאטו באי בעי
 והוה ליה למימר לא מצי, במקום לא בעי. ועוד, דהיא גופא מנא ליה דשאני ליל ראשון משאר לילות, ועיפי הוה ליה למנקט
 דכיון דגמר מחג המצות הוה שיעורא כוית דומיא דפסח, עכ"ל. הנה קושיא, דרבינו הטור יליף לה מהא דמיימי הרא"ש [סוכה פ"ב
 שיש חומרה בליל ראשון דאפילו כוית חייב בסוכה. וקושיא הז' אינה קושיא, דרבינו הטור יליף לה מהא דמיימי הרא"ש [סוכה פ"ב
 טו] ירושלמי [שם הלכה ז' ח"ל], דביריבא בעי אי מה חג המצות בעינן שיכנס למנה כשהוא תאב אף סוכה כן. ר' זעירא בעי אי מה
 עד שיאכל [כוית דגן מנה אף כן עד שיאכל] [י] כוית דגן בסוכה. ומפרש לה דר' זעירא מספקא ליה אי הוה חייב סוכה בלילה
 עד כוית ולא פטור אלא פחות מכוס וחמיר משאר לילות, [י] וקיימא לן למומרא דכוית חייב בסוכה. מזה יליף רבינו דחייב בלא
 כוית בליל אי אפילו ירדו גשמים, והיינו דקני ליה בזכות:

ערך להם למהרי"ק

שי"ף ג חובה וכו'. אף אם ירדו גשמים, וזר"ך שיהיה ודאי לילה:

שערי תשובה

(ה). ומו שיחמיר כו'. ועיין בברכי יוסף [אות ו] שכתב בשם צידה לדרך [סאמר
 ד בלל ו פרק ה' ד"ה כל] שהיא חומרא יחידא, וכן כתב מהרי"ל [הלכות סוכות עמוד
 שעה]. ועיין לקמן סימן חרמ"ב [ט]. וכתב רבינו ירוחם [היה ח"ב זו, ג] דפחות
 מכביצה אין מי שיחמיר. ובאליה רבה [פ"ק יא] הקשה על זה, והברכי יוסף
 [אות ד] כתב ליישב קצת, ע"ש. ועיין באליה רבה [שם] שהביא (שי"י), [שבלי
 הלקט] [סימן שד"ג] וחניא [רבינו סימן פד] בשם הר"א אביגדור דאכילת ארעי דשבת
 ויום טוב חשיב קבע. והוא הקשה על זה דא"כ מאי פריך [מכאן כו, ג] מעשה
 לסתור, דילמא ביום טוב הוי וכו'. ועיין ברכי יוסף [אות ה] בזה, ועיין לעיל
 סימן קט"ה מה שכתבתי שם [פ"ק ט] בשם גינת ורדים [אריה לל ג סימן יא]
 בענין ברכה דאין חילוק בין שבת וחול, וא"כ נראה דהוא הדין כאן, וכן משמע
 בברכי יוסף שם [אות ה]. עיין מה שכתבו הפוסקים לענין אכילה לילה הראשונה
 לקמן סע"ף [י] [כס"ג] דמשמע דוקא משום דאכילת לילה ראשונה חובה חייב

(ו) מיוחדת. ואין לכסות צינן החוקף אלא בסוכה בשבת ויום
 אף בשמיני עשרת יבשה ג"כ צינן החוקף, הגהות מנהגים [רי"א עירובין
 סוכות אות קמ"ג]. וכחז אליהו זוטא [פ"ק ו] ומשמע דאף בסוכה אין חייב ל
 בחול המועד, והוא הדין בחול המועד של פסח: (ז) חובה. דלמ"ד
 ט"ו ונאמר ט"ו צהג המצות, מה להלן ליל הראשון חובה מכאן ואילך
 אף כן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות. ופירש הרא"ש דאירדו
 קאי, דאם לא כן הא חובה ביום טוב לאכול פת וממילא חייב בסוכה
 ס"ק י. ועיין תוספות שם ד"ה אי בעי אכיל וכו' דף כ"ז ע"א, ועיין מה
 בנרכות דף מ"ט ע"ב ד"ה אי בעי אכיל וכו', ודו"ק: (ח) פת.
 דבשאר ימים שיעור אכילה הו"ל לכוונה כבינה, אבל ליל ראשון שהוא
 טפי, אפילו לא בעי למיכל אלא כוית אסור לאכולו מוצה לה, הלכך יא
 נמי ידי סוכה, טור. וזר"ך לזכר, מ"א [פ"ק ט], עיין שם. ונראה לי

הבנות פריצתאן
 הוצגו מכלל ילדי חינוך גאלה
 זכון ינושלי

ד. (הרא"ש הרשב"א סמ"ק) (מרחם דהשן סימן ג. כ"י ד"ה ומ"ש רבינו דמשמע דמעט רבינו יונה שם כ"ה. א ד"ה אין):
 ה. (תרומוס הדשן) טו [מפ"ג עשין יט קב ג נכס רבינו יהודה במסופות ר"י שילבאון שם לא, כ ד"ה מלאן בשם חשונת הגאונים, הגות סמ"ק סימן יא אות מן]:
 ו. אהל מועד [שער המפלה דרך ג נביז ג נכס הגאונים]:
 ז. אורחות חיים והלכות הפילה סימן נא בשם בעל המעייני]:
 ח. טור בשם אביו י"א]:
 ט. ברכות כ"ו [מ"א]:
 י. הר"ר יונה [שם י"ב, כ ד"ה אהרן]:
 י"א. טור, כ"י ד"ה ומ"ש שומרת ע"פ הגמרא שם לא, כ:

ציונים לרמ"א
 ט כ"י [ד"ה ועלן בשם מהר"י אבהוה]:

הגהות והערות

זו כ"ה בפי"ר של הטור והב"י, עיי' דרכי משה אות א, כ"י ד"ה ומ"ש רבינו ופ"י, פרישה אות א, ובפ"א שט הגרסא והסופי בטור ובכ"י "בין מלאחרי"ו, וכמז כ"ח שם ח"ג, וקובץ למר דעשות סופר הוא דברי רבינו וז"ל וכן מלאחרי. וע"פ ערוך השולחן סעיף א וכן הדין ס"ק ד:
 ח. כ"ה לפנינו ברא"ש, ובדברי ממונות שם אות ככ כמז דעשות סופר מה שכתבו מלאחרי מותר:
 ט. תוספת ד"פ ע"פ מקור חיים וגי'ות שמעון, וכ"י פמ"ג:
 יו. עיי' הגהות הרא"ש ערויב על הנה"ג שהעיר דכ"ה וזו ליחא לפנינו, ומקורה בשמות הגאונים:
 יא. אולי כוונתו דה"ג הוא ב"ק ד' ע"א, כ"ה במהדורת ויניליה ש"ת שהיה לפני הגר"א, וכ"ה במהדורת וורשא שלפנינו:
 טז. עיי' פמ"ג שמקשה כזה, ובסוף דבריו כמז דעשות סופר וז"ל סמ"ג וסמ"ק כמטלר כהן כ"י:
 יז. עיי' לטו"ש שרד ס"ק ד, וגם במהדורת ויניליה חקינו כן:

דברים כפשוטן, לזר"ך להמתקן ד' אמות לכל רוח צניגולה, וידוע דעיגול של ד' אמות הוא ממוזק י"ב אמות כדאיחא פרק קמא דקוכה [מ, א], ע"ש, ולע"ג דהכא הו' ד' לכל רוח והו' ח' על ח', מכל מקום לא מיירי ב' רק (ב) בקו השוה. (ג) ולהש' אומרים לא קשה מידי, דלא איירי כלל בלפניו:
 ב בעוסק בתורה. אכל הרהור לא מהני (כ"י ד"ה ומה שעטן מעלי):
 ג ואפילו עוסק בקריאת שמע, פירוש, (י) היות: ד בגבולו. ודוקא צבית, (י) אכל צבית הנכנס לר"ך לקום, דהוא מקום מיוחד לכל (צ"ח ד"ה וחס):
 ד אבא בצדיהם. וכוונתו ה' שיה עמוד ש"ג [מ"א קלב, א] איחא דלכל לז אסור: ו דלעמוד. כמז הרב כ"י [ד"ה ומ"ש שמונת] זה נלמד ממה שכתב [הטור] לעיל דלא אסרו אלא לישב, אכל לא לעמוד, ע"כ. וז"ע, דאס כן למה כמז צדיהם מותר לעמוד, הלא אפילו לפניו מותר, ולי נראה דהכי קאמר הטור, צדיהם מותר לעמוד שם, (ג) שלא ילך הלאה, דא"כ הוה ליה כנגד פניהם, דכל שרואה אותו אסור דמתנטל כוונתו מפניו,

זכר מלאחריו (כ) כלום, ונתן סימן דבזה צניגטריה י"ב, דהיינו י"ב אמות לג' רוחות מלפניו וצ' לדניו, אכל לאחריו צבירה ליה דמותר לישב אפילו תוך ד' אמות, ויש לתם טעם מדילפיני מעלי, וגבי עלי כתיב [שם, יב] ועלי שומר את פיה, ואין שייך לומר לשון זה אלא מלפניה או מלדניה, אכל לא לאחריה. ובאשר"י [ברכות פ"ה סימן ט] כתוב כלשון זה בין מלפניו בין מלאחריו (כ) לר"ך להרחיק ד' אמות, עמכה בזה זה צניגטריה י"ב, דהיינו ד' אמות לכל רוחות, עכ"ל. לר"ך לומר דשני האדנין חשיב לרוח א' [דרכי משה אות א ד"ה ב"ה י"א]. ומיחא על הטור שלא הביא דעת אב"י, כיון שחולק עליו, וגם במסופות (כ) שם ד"ה מלאן שאסור ובמדרש [ברכות רמז קה] כתוב שגם לאחריו לר"ך ד' אמות, וכן פסק רמ"א: (ג) ואפילו בפרק איזוהו מקומן. כיון שנהגו לאומרו קודם תפלה, מעניני תפלה הוא חשוב, אכל שאר דברי מורה שאינו שייך לתפלה לר"ך לעמוד. הוא דעת הטור שכתב [ו"ל], שהטעם שאסור לישב בתוך ד' אמות של תפלה מפני שגראה כאלו חצירו מקבל עליו עול מלכות שמים והוא אינו מקבל, וכשהוא עוסק בקריאת שמע ובכרומיה אזיל ליה האי טעמא, אכל אס הוא עוסק בתורה אכתי איחא האי טעמא, עכ"ל [הטור]. וקשה לי צמח שכתב שהטעם מפני שגראה שאינו מקבל עול מלכות שמים, בקריאת שמע נמי יומא הכי, ומיחא שאסור לישב בתוך ד' אמות של הקורא ומו, לפי טעם זה קשה מאי אחי הרמח"ק ד' אמות לגבל חששה זו. ומו, מנח ליה לרבינו לומר טעם זה, והלא מקרא דמה ילפינן לה. ואפשר לומר טעם אחר [ד]המקום שהתפלל עומד אדמת קודש הוא כל זמן שהוא מתפלל, ועל כן לר"ך לאותו שהוא צביתו מקום דהיינו תוך ד' אמות לנהוג בו כבוד, וכל שיושב ואינו עוסק ג"כ בדבר קדוש הו' כאלו לאו קדושה שם, והוה כשאר מקומות שבצבית, על כן לר"ך שיעמוד להראות שיש כאן קדושה, אכל אס עוסק בתפלה או בדברי תורה אפילו יושב עליו ג"כ קדושה. זה נראה לי טעם נכון לאותם שסוצרים גם דברי תורה מהני, כמו שכתב [נש"ר] אח"כ. ומכל מקום כמז כ"י ד"ה ומה שעטן מעלי לחלק דרוקא כשמוילא בשפתיו דברי מורה או סגי, שקדושה יתירה היא, מה שאין כן בהרפור בדברי תורה בלב דלא סגי, וחילוק נכון הוא: (ד) בצד המתפלל בור'. הוראה זו הביאה כ"י [ד"ה חסון] שכתבה בצרמות חיים [הלכות הפילה סימן נא] בשם בעל התמיד, וכמז ארמות חיים על זה ודבריו דברי תימא וז"ע, עכ"ל. וכמז כ"י ולי נראה דאין כאן מיחא, דמולשתו מוכיח עליו שמפני כך ישב, עכ"ל. ולענין (נראה*) יש תימא למה אין כאן תימא, דמאי חולשתו שישב דוקא תוך ד' אמות ולא יזוז עוד לאחרא א', ומו, דנראה לי להוכיח דלא מהני חולשה לזה, דהא זקן וחולה דמיין להדי בכל מקום כדאיחא צמין ק"ג סעיף ה' לענין עקירה מהשלחן והיחוס שם זקן או חולה כדאיחא צמין ק"ג סעיף ה' לענין מודים, וכן לענין עקירה מהשלחן וכמו דאיחא פרק קמא דלחולין דף כ"א [נ"א] גבי עלי דלמז שם (י) וקנה שאני, ולמה היה מופלג היה צביתו פרק כמשמעות הפסוקים, כן נראה לענין דל"ע להקל בהוראה זאת: (ה) ועמד ושב, ועלי יושב, ואפילו הכי הור"ך לקום, וכמז כ"י [ד"ה ועלן] בשם מהר"י אביוח זאת מעלי, והוא היה יושב תחלה דכתיב [שמואל א, א] טן ועלי יושב, ואפילו הכי הור"ך לקום, וכמז כ"י [ד"ה ועלן] בשם מהר"י אביוח זאת הקושיא הוא לפירוש הראשון דריש הסימן כ"י ד"ה ומ"ש הלגנת שעלי היה עומד, אכל לפירוש המוספות [ברכות נא, כ ד"ה עמכה] דעלי היה יושב והראיה היה מה"א יתירה, אין כאן קושיא, עכ"ל. ולכאורה תמוהים דבריו, דהרי גם לפירוש המוספות מקשה שפיר, דלפי פירושם ילפינן מדאמרה חנה אני מתפללת תוך לז' אמות שלך על כן אמה יושב, מה שאין כן אס היימי תוך ד' אמות שלך, שבע מיניה שיש איסור אפילו בזה שעלי היה יושב כמז אס היה תוך ד' אמות. (ו) וכי דייקת, שפיר קאמר מהר"י אביוח, דודאי אס אחד ישב כמז ובא אחר תוך ד' אמות שלו אין על הראשון חיוב להרחיק, כיון שזה בא לגבולו, אכל השני עושה איסור שהוא ממחיל להמפלל

מחצית השקל

ח' ע"ח. ואם כן הקיפו כ"ד אמות: לא מיירי רק בקו השוה. ר"ל, במקום עמידת חנה כזה. ור"ל, שממקום עמידתה לפניו דהיינו חצי העיגול עד קו השוה (ה) שהוא באמצע הוא י"ב אמה, וכן העומד מאחריה יש לפניו חצי העיגול שלאחריה ג"כ צריך להרחיק אותו חצי העיגול שמחזיק י"ב אמה, וכן העומד באחד מן הצדדים צריך להרחיק עד קו השוה לאורך דהיינו י"ב אמה, וכמו שכתבו החוטפות לפירושם דלא כתיב רק שיעור ד' אמות. ור"ל, מצד א'. והוא הרין להרא"ש דמרמו י"ב אמה, היינו חצי העיגול ממקום עמידתו עד מקום עמידת חנה. ואותו קו שציריחי באמצע

עוסק בדברים שהם מתקוני התפלות ד' (ג) ואפילו בפרק איזוהו מקומן אינו צריך להרחיק (א) (ב) ויש מתיר ב בעוסק בתורה אף על פי שאינו מתקוני (כ) התפלות: (ג) ויש מי שאומר דהני מילי מן הצד אבל כנגדו אפילו כמלא עיניו אסור ג ואפילו עוסק (א) בקריאת שמע:
 ב (ד) יש מי שאומר שאם היושב (ד) בצד המתפלל (ה) חלוש מותר:
 ג (ו) אם היושב ישב כבר (ה) ועמד זה בצדו (ז) אינו צריך לקום שהרי זה בא ד' בגבולו: הגה (ז) ומכל מקום מדת חסידות הוא לקום אפילו צמחא גוונא:
 ד אסור לעבור כנגד (ח) המתפללים בתוך ארבע אמות (י) ודוקא לפנייה' ה' אבל בצדיהם (י) מותר " לעבור (י) ולעמוד:
 ז (י) שייך לתפלה לר"ך לעמוד. הוא דעת הטור שכתב [ו"ל], שהטעם שאסור לישב בתוך ד' אמות של תפלה מפני שגראה כאלו חצירו מקבל עליו עול מלכות שמים והוא אינו מקבל, וכשהוא עוסק בקריאת שמע ובכרומיה אזיל ליה האי טעמא, עכ"ל [הטור]. וקשה לי צמח שכתב שהטעם מפני שגראה שאינו מקבל עול מלכות שמים, בקריאת שמע נמי יומא הכי, ומיחא שאסור לישב בתוך ד' אמות של הקורא ומו, לפי טעם זה קשה מאי אחי הרמח"ק ד' אמות לגבל חששה זו. ומו, מנח ליה לרבינו לומר טעם זה, והלא מקרא דמה ילפינן לה. ואפשר לומר טעם אחר [ד]המקום שהתפלל עומד אדמת קודש הוא כל זמן שהוא מתפלל, ועל כן לר"ך לאותו שהוא צביתו מקום דהיינו תוך ד' אמות לנהוג בו כבוד, וכל שיושב ואינו עוסק ג"כ בדבר קדוש הו' כאלו לאו קדושה שם, והוה כשאר מקומות שבצבית, על כן לר"ך שיעמוד להראות שיש כאן קדושה, אכל אס עוסק בתפלה או בדברי תורה אפילו יושב עליו ג"כ קדושה. זה נראה לי טעם נכון לאותם שסוצרים גם דברי תורה מהני, כמו שכתב [נש"ר] אח"כ. ומכל מקום כמז כ"י ד"ה ומה שעטן מעלי לחלק דרוקא כשמוילא בשפתיו דברי מורה או סגי, שקדושה יתירה היא, מה שאין כן בהרפור בדברי תורה בלב דלא סגי, וחילוק נכון הוא: (ד) בצד המתפלל בור'. הוראה זו הביאה כ"י [ד"ה חסון] שכתבה בצרמות חיים [הלכות הפילה סימן נא] בשם בעל התמיד, וכמז ארמות חיים על זה ודבריו דברי תימא וז"ע, עכ"ל. וכמז כ"י ולי נראה דאין כאן מיחא, דמולשתו מוכיח עליו שמפני כך ישב, עכ"ל. ולענין (נראה*) יש תימא למה אין כאן תימא, דמאי חולשתו שישב דוקא תוך ד' אמות ולא יזוז עוד לאחרא א', ומו, דנראה לי להוכיח דלא מהני חולשה לזה, דהא זקן וחולה דמיין להדי בכל מקום כדאיחא צמין ק"ג סעיף ה' לענין עקירה מהשלחן והיחוס שם זקן או חולה כדאיחא צמין ק"ג סעיף ה' לענין מודים, וכן לענין עקירה מהשלחן וכמו דאיחא פרק קמא דלחולין דף כ"א [נ"א] גבי עלי דלמז שם (י) וקנה שאני, ולמה היה מופלג היה צביתו פרק כמשמעות הפסוקים, כן נראה לענין דל"ע להקל בהוראה זאת: (ה) ועמד ושב, ועלי יושב, ואפילו הכי הור"ך לקום, וכמז כ"י [ד"ה ועלן] בשם מהר"י אביוח זאת מעלי, והוא היה יושב תחלה דכתיב [שמואל א, א] טן ועלי יושב, ואפילו הכי הור"ך לקום, וכמז כ"י [ד"ה ועלן] בשם מהר"י אביוח זאת הקושיא הוא לפירוש הראשון דריש הסימן כ"י ד"ה ומ"ש הלגנת שעלי היה עומד, אכל לפירוש המוספות [ברכות נא, כ ד"ה עמכה] דעלי היה יושב והראיה היה מה"א יתירה, אין כאן קושיא, עכ"ל. ולכאורה תמוהים דבריו, דהרי גם לפירוש המוספות מקשה שפיר, דלפי פירושם ילפינן מדאמרה חנה אני מתפללת תוך לז' אמות שלך על כן אמה יושב, מה שאין כן אס היימי תוך ד' אמות שלך, שבע מיניה שיש איסור אפילו בזה שעלי היה יושב כמז אס היה תוך ד' אמות. (ו) וכי דייקת, שפיר קאמר מהר"י אביוח, דודאי אס אחד ישב כמז ובא אחר תוך ד' אמות שלו אין על הראשון חיוב להרחיק, כיון שזה בא לגבולו, אכל השני עושה איסור שהוא ממחיל להמפלל

מחצית השקל

דהא עלי ישב תחלה והנה באת בגבולו. ומאי טעמא כתב רמ"א שמכל מקום מדת חסידות לקום אפילו כהאי גוונא, דניהו דהיושב לא עבד איסורא כהאי גוונא, מכל מקום המתפלל עשה שלא כהוגן שהעמיד את עצמו תוך ד' אמות של היושב, ולכן עמד עלי מצד מרת חסידות, ועיין בט"ז וסי' הן. וב"ה היר"ך דשאני החם בחנה דהיה בשילה שהיה מיוחד לכל אדם, והוי כמו בית הכנסת דצריך לעמוד כהאי גוונא מצד היר"ך. ולפי זה אין הכרח בביתו דאיכא מרת חסידות לקום, דלפי דבריו הבי"ח בלאו הכי נתיישב קושיית הטור דמיניה רצה להוכיח דין מרת חסידות: (פ"ק ו) ולפמוד. כתב הרב

מבואר זכרתי לך חייך גאלי
 חסון יונתאי

אשל אברהם

גבוה ורשות אחרת אפילו תוך ד' אמות מותר לישב, ופשוט הוא. ואפילו לטעם הטי"ז באות גימ"ל, ברשות אחרת שפיר דמי: (ג) ואפילו. עיין ט"ז. כתב טעם א' שהמקום קדוש הוא שעומד לפני המלך, (מה שאין בן קריאת שמע שבח אין עומד לפני המלך, דמהאי טעמא אין צריך שיכסה לבו) כו', ואפילו הכי אתי שפיר דין הבי"ד דההורו א"ע דקדושה היא צריך שיוציא בשפתיו. ומכל שכן לטעם הטור שנראה שאין מקבל עול מלכות שמים, פשיטא דההורו אין מועיל, עיין מ"א אות ב' בזה. ועיין סימן ס"ה [סעיף ג] מצא צבור קורין קריאת שמע צריך לקרות פסוק א' עמהם אם הוא בשיר ושבת, כל שכן בדברי תורה. אלא דקשיא ליה הא אפילו ביחיד שקורא קריאת שמע יהא אסור לישב כך. וכאמת בחפלה מותר לעמוד, והוא הדין בקריאת שמע בששניהם יושבים. ואפשר דקשיא ליה כשא' עומד וקורא קריאת שמע יהא יושב בטל אסור, וצ"ע. ועיין ספר חמד משה [אות ב]. בבאר הגולה [אות ה'] ויש מתיר בעוסק בתורה, תרומת הרושן, והמעין בסימן ג' שם אדרבה משמע שיר ושבת לא דברי תורה, ועיין ב"י [סימן] ס"ה [ר"ה קראה וננס], וכאן רק סמ"ג וסמ"ק כתבו כן, עיין ב"י [ר"ה ומה שטען מעלי]. ואי"ה במקום אחר יבואר עוד, עיין מה שאכתוב אות ד', עיין מה שאכתוב באתר ה': (ד) בצד. עיין ט"ז. הקשה מעלי, וי"ל דחנה החמירה על עצמה יותר והרחיקה עצמה לאמה חמישית, או לאמן דאמר כשעמד עלי בדי' אמות ועלי במקרה עמד. כתב הבי"ח [י"ה ומש' רבינו יונה] דאם עוסק בהלכות דרך ארץ לכולי עלמא אסור וצריך לעמוד, וכן משמע מברכות (כ"א) [כ] ועי"ב ולגרוס בפרק אהרינא, היינו דרך ארץ, אלמא דלאו תורה מקרי, יע"ש. עיין מה שאכתוב באתר ה'. מה שכתב [הטי"ז] עלי זקן מופלג, זה היה כמה שנים אחרי כן, תוספת שבת בהגהותיו וספר פלאים: (ה) בצדו. עיין ט"ז. וירץ על קושיית הבי"ח דודאי על המתפלל להרחיק כהאי גוונא. ועיין אות ג', לשני הטעמים אתי שפיר. (ומיהי) [ומיהו] בבית הכנסת דכל א' יש לו מקומו אסור, עיין ב"ח [י"ה ומה] ואליה רבה

להר"מ שם חף ניושר ה' אמות וג' חומשין, וזה לא שמענו כלל. על כן אין ללמוד משם, וצ"ע *, וכעת לא מלאמי גילוי לזה, וזאת מה שמצא האדון י"ל, ועיין סימן (ע"ד) [עט] [ט"ז ס"ג א]: ב בעוסק. עיין מ"א. הא וזילי אמת ולייב לכל שאין מוילא בשפתיו ארכא חזקה, שנראה שאין מקבל עול מלכות שמים, ולפי זה לא יהיה (דיעה זו) קולמו חומרו, עיין ב"י וחסין, ועיין ט"ז [ס"ק] ג', ועל קרי א' אפשר החמירו עליו שיהא מהרהר, עיין נכוח כ' ב', יע"ש: ג ואפילו. עיין מ"א. לא הקורא, ועיין ט"ז אות ג' מזה. והנה הטעם דנראה כמסתמוה לו, לטעם [סעיף א], ולפי זה לעמוד אפשר שרי, וזכרתי משה [אות א' ד"ה זו"ה] משמע דלדע' אין מוילא כשנתיסא מתפללים, הא אין מתפלל חסור "לעמוד" לפניו, יע"ש. משמע מטעם חליצה, ואפילו לעמוד חסור, ולא משמע כן בסיומן ז' סעיף כ"א סג"ה. וי"ל לפניו לעמוד ג"כ חסור שמתגטל כוונתו, ודוקא בלדו מותר לעמוד, ועיין מה שאכתוב א"ה בזה ו' מזה, ועיין פרי חדש [אות א]: ד בגבולו. עיין מ"א. ועיין לנזק, השמיט בסעיף א' בהגהות רבו לאחיו ה אב"ב בצדיהם. עיין מ"א. בטס והוכר, ידע להחמיר ולאסור אפילו גלידיהו. ולדנין שלפניו אפשר כלפניו דמי, ועיין סימן ע"ט גמ"א אות ב', וי"ל. מיהו בזה ו' משמע דלדנין שלפניו אסור: ו לעמוד. עיין מ"א. עיין ט"ז. עיין ט"ז על מה שכתב הטור ולעמוד שרי (בלדו), מדלג חסור אלל לישב הא לעמוד שרי, וסיק [הכ"ח] וכל שכן לעמוד דשרי, וי"ל דאסור לעמוד נגד המתפללים, הא בלדו שרי, ולעמוד שרי וכל שכן לעמוד, וא"כ לעמוד גרע מלעמוד, וצ"ע. דאם כן לפניו לעמוד יהא חסור מכל שכן דלעמוד, (ועיין פרישה אות א' [ופרי חדש אות א]) הוכיח מזה לטור לפניו כמלא עיניו.) והמ"א סובר לטור וזילי לפניו ד' אמות סגי, ולשב חסור הא לעמוד שרי

באר היטב

סימן ל"ט ונספר פרט שז"ן חלק או"ח כלל א' סימן י"א: (ב) התפלות. דעסק בתורה עדיף מתפלה, [ב"י ד"ה ומה שטען רבינו]. ודוקא אם מוילא נדבי מורה בשפתיו, אלל אם מהרהר בלד אסור לישב, ט"ז [ס"ק ג] מ"א ס"ק ג]. וכן משמע מההוא דעלי היה עומד, חף על פי שזולתי היה מהרהר נדבי מורה, ועיין ב"י: (ג) בקריאת שמע. פירוש, יושב, מ"א ס"ק ג]: (ד) חלוש מותר. צ"ע. דהא זקן ומולה דמיני בלל מקום, וא"כ עליו זקן היה, ולמה היה צריך לעמוד. על כן צ"ע להקל בהוראה זאת, ט"ז [ס"ק ד]: (ה) בגבולו. דוקא בבית, אלל בבית הכנסת צריך לקום, דהוא מקום מיוחד לכל, כ"ה, מ"א ס"ק ד]. ולפיכך גם עליו חף על פי שכבר יצא מתלה כיון שהמקום קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום, וימרח צוה קושיית המתפלל כשיש מקום גבוה י' טפחים ורוחב ד' לפניו, פסק בהלכות קטנות לעמוד לפניו, יע"ש. ועיין פרט שז"ן חלק או"ח סימן י"א: (ז) מותר. וצוהר חיי שרה אימא לכלל נד אסור, מ"א ס"ק א]: (ח) וצ"ע. ר"ל, דיעמוד שם אלל ילך הלילה, דא"כ הוה ליה כנגד פניהם, דכל שרואה אותו אסור דמתגטל כוונתו מפניו, מ"א ס"ק א]. (ועיין בספר אליה רבה ס"ח ח מה שמיישב

שערי תשובה

קב (ד) חלוש. עיין באר היטב. והאחרונים השיגו על ראיית הטי"ז מחולקין, דהתם בשעת (מעשה) [מיתה] היה, ומעשה דשמואל היה קודם, שלא היה זקן כל כך, ע"ש: (ה) בגבולו. עיין באר היטב, ועיין ביד אפרים דאפילו אם המקומות קבועים לכל א' שקונים בדמים הדין כן, כיון שהם מיוחדים לתפלה לבד, ובבתי מדרשות י"ל דמותר, ע"ש. ועיין בשו"ת מ"ס רבים חלק או"ח סימן ב' רב שיושב עם חלמידיו ולומדים ובאו עשרה ומתפללין בצידו, אין צריך לעמוד, ואפילו בעוסק בתורה לבד או בכסותו דמורה אין צריך לקום, ואפילו מרת חסידות ליכא, ע"ש:

הגהות רעק"א

(ב) [ב"י ס"ק ד] דזקן מופלג חיה. זה לינו, דזה היה כשעת מיתה שהיה מ' טעם לחייו כך, מוספת שבת [ספר פלאים]: ט"ז [ס"ק ו]. ודבריו חמודים, דהא מ' שנה קודם לכן הוה: [א] [ס"ק ג] אם מקודם כמו שכתוב [שמואל א א, ט] ועלי יושב, ועיין ט"ז [ס"ק ח]: [ב] [ס"ק ג] ועיין וזה חלק א' קלי"ב א':

ביאור הגר"א

[ג] ויש מתיר כו'. עיין ט"ז [ס"ק ג]: [ד] ויש פו כו'. וזה שכתוב [שמואל א א, כו] בוד"ה, גימטריא י"ב, דרכי משה [אות א ד"ה ביה]. ובבעל הלכות גדולות [ברכות פ"ד ר, א] מייח' ברייתא י"ב, ע"ש ד"א [ח]: [ה] [סעיף ב] יש פו כו'. עיין [ג] [ס"ק ג]: [ז] וצ"ע. ר"ל, דיעמוד שם אלל ילך הלילה, דא"כ הוה ליה כנגד פניהם, דכל שרואה אותו אסור דמתגטל כוונתו מפניו, מ"א ס"ק א]. (ועיין בספר אליה רבה ס"ח ח מה שמיישב

פ"ו שריד

ר"ל, דלדנין שלפניו אסור כמו לפניו, אלל יעמוד בלדו ולא ילך כל כך עד שיהיה צלדים שלפניו מתוך ד' אמות, ומה שכתב המ"א דכל שרואה וכו', א"כ דחוק לדי' אמות מותר א"כ שרואה אותו, היינו דחוק לדי' אמות לא אסור שום דבר ומוטל על המתפלל שיהיה עיניו סגורים, והמ"א יהיב טעמא על צדדים לפניו שזינס כלפניו, כיון שיכול לראותו, לכן אסור גם הצדדים מתוך ד' אמות, לכן נראה לי ביאור דבריו. ועיין במתנין, ונראה לי כמו שכתבתי. ואצ"ל לעמוד מותר אפילו מתוך ד' אמות לפניו ג"כ, סבירא ליה להגמ"א דהיינו דדוקא אם כבר עמד שם או ישב מחלה ועמד, ונפקא מינה בבית הכנסת דאסור לישב כמו שכתב המ"א ס"ק ד' לעמוד מותר, אלל לילך לטעם חסור דמתגטל כוונתו, וקא משמע לן הטור דהוא הדין צלדים שלפניו. מיהו משמע דהטור לא סבירא ליה כך דהגמ"א ס"ק ד', דהא בזהוה סבירא מתוך הבי"ח קושיית הטור, ועיין, ודוי"ק:

ג"כ הכמוספות וליף מו"ה גימטריא י"ב, קשה: (ב) מציא סקיא בקו השורה. כלומר, דקו השוה של כל ד' הוה ד' אמות, ולפי שהוה צעידול הוי י"ב: (ג) שם רחיש אוברים לא קשה מיד. דסבירא ליה דלפניו מרחיק כמלא עיניו, ולא מיירי תלפניו. מיהו הר"ש ש סבירא ליה כך, כמנאר מלשונו שיהוה ט"ז ס"ק ב': (ד) ט"ז סק"ד וקנה שאני. זה מנוה, דה"ש שם מיירי צינס שמת והיה כן צ"ח טעם כמנאר נפקוק [שמואל א ד, ט]. ומעשה דמנה היה צינס שנחמה שופט [מנדט שומר עוב שמואל סוף פ"א], והוא שפט את ישראל ארבעים שנה, א"כ לא היה לו רק כן י"ח, וכן הקשו המחברים, וצ"ע: (ה) מציא סקיא הירושב, ולא מימא דקאי על העומד וקורא קריאת שמע אסור לישב מתוך ד' אמות שלו, וכדכך שהקשה הטי"ז ס"ק ג': (ו) שם סק"ד בבית הכנסת. זה מתוך הבי"ח קושיית הטור שיהוה ט"ז ס"ק ב': (ז) שם סק"ד שלא ילך הלאה.

(כ"י סק"ה) וכי שפיר, כ"כ (ט"ז סק"ד) בנג אב"ב בבית הכנסת ונראה דהבי"ח ס"ס דאפילו אם יש מקום קבוע בבית להתפלל שם, מן כיון שעתה הוא י' וזה בא להתפלל בן דא בנבולו. וכן דהא בהאי רעלי היה קבוע לו כ בהיכל. והבי"ח בן כוה קושיית הטור רעלי, ע"ש. דבמקומות שכל מקום קבוע בדמי אסור עמד בצדו אין כאן מקומו אלל אחר רחוק מזה, ז מכיון כנסת זה כ באקראי לכאן להתפלל בצד אפשר דזה שפיר בנבולו ואין צריך ואפשר שגם זה ל בא בנבולו, כיון מקום כל עיקרו של הקבוע בבית הכנסת להתפלל, וכיון שע מתפלל אין זה גבוה מקום נראה דהיינו בבית הכנסת דומיא מה שאין כן בבית, ו שלנו שבני אדם יזו כל היום ועושים ג מה שצריך להו לחשוב המקומות ד שם רק להתפלל מקומו זה שבבית הוא אצלו בביתו, גמר תפלתו ויושב א בצדו להתפלל א לעמוד, כמו בכתיב אפילו בבית מדרש רבים אם המנהג שם כן והיה להם המקום לשימוש קרובה וליומו ושימוש חזו ושוחיה ולינה, כו [מגילה כ, ב] כי רב כיתה דרבנן, ו בסימן קנ"א וסעיף א שכן אם הוא בית של יחיד שהרשה מקומו לכל מה י ריצטרך, דאו הוי וגם הבי"ח מורה בו צריך לקום, אם לא מיתה חסידות כמו הרמ"א, ובקונטרס רב [ח, א] כחבת דאמרינן במעמד [מה, א] בעו לאותו תורה אפריא אפר סוסא מלחא דבר סבירא ליה אנן ניקוב כו אסור לישב ו משה שספר תורה וביארתו שם על ד' הטי"ז [ס"ק ד] כאן ד' בא בנבולו אין לעמוד מכל מקום [לשרין] יש אסור כו וחמצא דב"י בעוה"י:

חכמת של"מ

שייך לומר פנים חדשות באו כי היא לא חשנתה, וזה פשוט וכו'.
 וראיתי עוד בשער הגלגלים הקדמה ט"ז דף י"ו שכתב וז"ל אמנם הכחינה השלישית והם המצות שהוא מן הנמנע לקיים כוונתו כמו מצות הקרבנות וכוונתו, ונתבאר שהאדם מוכרח לקיים כל תרי"ג מצות ולהתגלגל עד שיקיים אותם. ואמנם כוונתו לא יתגלגל לקיימם כיון שאין יכולת לקיימם. אמנם אחר ביאת המשיח שיבנה ביהמ"ק בב"א או יתגלגלו בגלגול ממש כדי לקיימם. ואל זה רמו רבי ישמעאל בן אלישע הכהן הגדול כשהטח את הנר בליל שבת שאמר אכתוב על פנקסי לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמנת. עכ"ל. וכאן פירש רבינו ז"ל ליהיה שישלימו החיוב אחר ביאת המשיח קודם שיחיו המתים ולא אברו שישלימו אחר החיית המתים, שאותם הגופים עצמם יעמדו וישלימו. והיינו כי תרי טעמי איכא כוה, חדא כי אין תחיית המתים נעשית עד שישלימו כל החיוב המוטל עליהם ולכן צריך להקדים לגלגלם קודם תחיית המתים כדי שישלימו. ועוד; כבר אמרנו דבמית הגמורה נשתנה הגוף ופקע מיניה כל אגד. וקשר שנעשה בו. ולפי"ז אין יתרון וחשיבות להשלים החיוב כוה הגוף עצמו שהיה בו כי אחר שמת ופקע מיניה הכל, הגה הגוף אשר היה נחשב חדש ממש ואין בו יתרון לענין ההשלמה על גוף אחר שגולד בכל זמן שיהיה כי הנחיה והגולד חדא אינו. והרובייהו חדשים ניהו. ולך ראה מ"ש בספר חסידים סימן תתשכ"ט ופטר בני ביתו מקידוש, נראה בתשכ"ט ופטר בני ביתו מקידוש, כי הצדיקים נקראים חיים ולא כשאר מתים שהם חפשי.

ת"ח כד מטא עבדא לחרן ואשכח לה לרבקה לעת ערב כאשר הגיע העבד לחרן ומצא את רבקה לעת ערב הוה עידן צלותא דמנחה היה זמן תפלת מנחה בההיא שעתא דמטא יצחק לצלאה צלותא דמנחה כמותה שעה שבא יצחק להתפלל תפלת מנחה בההיא שעתא מטא עבדא לגבה דרבקה באותה שעה בא העבד אצל רבקה ובההיא שעתא דמטא יצחק לצלותא דמנחה כמלקדמין. ובאותה שעה שבא יצחק לתפלת מנחה כמקודם מטאת רבקה לגביה לאשתכחא כלא באתריה דאצטריך כדקא יאות כאה רבקה אליו להמצא כולה במקום שהיה צריך כראוי וכלא מטא ברזא דחכמתא וכל הביאה היתה בסוד החכמה ועל דא אתא ההוא עבדא ועל זה בא אותו עבד לבאר המים, רזא דכתיב בסוד הכתוב שיר ד' מעין גנים באר מים חיים ונזולים מן לבנון. ואוקימנא. וכלא רזא איהו והעמרנו והכל הוא סוד.

רבי שמעון הוה אתי לטבריא והוה עמיה רבי אבא רשבי"א בא לטבריה והיה עמו רבי אבא אמר רבי שמעון לרבי אבא, נזיל נלך דהא אנן חמינן דבר נש חד ימשי השתא לגבן ומלין תרתין בפומיה ואינון מלין דאורייתא שהרי ראינו שאדם אחד יבא עכשיו אלינו ודברים חדשים בפיו, והם דברי תורה. אמר רבי אבא, הא ידענא דבכל אתר דמר אזיל קב"ה משדר ליה מלאכין מסין בגדפין לאשתעשעא ביה אני יודע שבכל מקום שארוני הולך, הקב"ה שולח אליי מלאכים מסים כבנפיהם להשתעשע אתו. עד דהוון אזלי עד שהיו הולכים סליק רבי שמעון עיניו וחמא בר נש דהוה רהיש ואזיל הרים רשבי"א את עיניו וראה אדם שהיה רץ והולך. יתבו ישבו רבי שמעון ורבי אבא. כד מטא גבייהו כאשר הגיע אליהם א"ל רבי שמעון מאן את אמר לו רשבי"א מי אתה א"ל יודאי אנא יהודי אני ומקפושקיא קאחינא ובאחי מקפושקיא ואנא אזילנא אשיטריה דבר יוחאי דאתמנון חברייה במלין ידעין ושדרנוי גביה ואני הולך אל בית מדרשו של בר יוחאי, ונמנו החברים בדברים ידועים ושלחוני אליו. א"ל אימא ברי אמר לו, אמור בני א"ל את בר יוחאי אמר לו האתה בר יוחאי א"ל אנא בר יוחאי אמר לו אני בר יוחאי א"ל הא אוקימנא דלא יפסיק בר נש בצלותיה ביניה לבין כותלא אמר לו הרי למדנו שלא יפסיק אדם בתפלתו בינו לבין הקיר כמה דכתיב ישעיה ל"ח ויסב חזקיהו פניו אל הקיר וגו'. דמאן דצלי אסיר למעבר ארבע אמות - סמיך ליה ומי שמתפלל אסור לעבור כחוך ד' אמותיו ואוקמוה להני ארבע אמות לכל סטר

נפש ביאור המאמר יד יד

יצאת לעת ערב ומאלה אנסה ולא מאותן שכבר היו שם קודם לכן לפי שראוי אינו צנועות. מהרא"י.
תא חזי. כד מטא עבדא לחרן וכו' כאשר הגיע העבד לחרן ומצא את רבקה לעת ערב הוה עידן צלותא דמנחה היה זמן תפלת מנחה בההיא שעתא דמטא יצחק וכו' באותה שעה שבא יצחק להתפלל תפלת מנחה בההיא שעתא מטא עבדא לגבה דרבקה באותה שעה בא העבד אצל רבקה ובההיא שעתא דמטא יצחק וכו' ובאותה שעה שבא יצחק לתפלת מנחה כמלקדמין וכו' באה רבקה אליו לאשתכחא כלא באתריה דאצטריך כדקא יאות כאה רבקה אליו להמצא כולה במקום שהיה צריך כראוי. וז"ל הרא"י: שרבקה רומזה למלכות, ויצחק נבורה ולעת ערב שמידתו של יצחק מתנברת או המלכות נקשרת עמו. עכ"ל.
וכלא מטא ברזא דחכמתא וכל הביאה היתה בסוד החכמה. וז"ל הרמ"ק: תרע, שהניעו למחוז חפצו כשעה כוה, סימן כרמפרש ואזיל שהכל היה בכוונה מכוונת. ולהאי פירוש נמי מתיישב הענינה בה. והיינו דמסיק ועל דא אתא ההוא עובדא (זאת הגרסא שהיתה לפניו) ועל זה בא אותו מעשה ואותה

השתלשלות משום דבאר היינו מידת המלכות מידת יצחק נבורה ונעשית הענינה ברכו מים דסליקו וכו' והיינו מעין גנים באר מים חיים ונזולים מן לבנון. **ואוקימנא וכלא רזא איהו** והעמרנו והכל הוא סוד.

רבי שמעון הוה אתי לטבריא וכו'. ואנא אזילנא אשיטריה דבר יוחאי ואני הולך לסתרו של בן יוחאי, דהיינו לשמוע ממנו נסתרות. וז"ל הרא"י: אשיטריה דבר יוחאי, ר"ל אביה מדרשו של הרשב"י על דרך מלשון שרשראות שהם בית מדרש שמתקבצים ביה האומות. א"י מלשון שוט אסר ושוט שר, פירש בערוך קול חקיעה שופר. וה"פ, לשמעו של רשב"י באנו ששמעו הולך בכל הארץ. ע"כ מהרא"י. דאתמנון חברייה במלין ידיעו וכו'. כי החברים נמנו וכיארזו רברים ידועים ושלחוני אליו לשמוע אם יסכים עמיהם. וכחב הרא"י, אפשר שהחברים היו חולקים כשעממי הדינים הללו ע"ד הסוד ונמנו ונמרו שגשאל אותך. א"י שהיו חלוקים בעיקר הדינים והסכימו בהם אחר שעמדו למנין ושלחו לוי שפירש להם בתעלותיה ביניה וכו' אמר **דלא יפסיק בר נש בצלותיה** וכו' אמר

ספר הצנוע
 זב פירוש יצין נכ"ט

בר לקמיה והעמידו ד' אמות לכל צדדיו חוץ מלפניו ואוקמוה דלא יצלי בר נש אחורי רביה וכו' והעמדנו שלא יתפלל אדם אחורי רבו וכו' ואתמנון בכל הני מילי ונמנו בכל הדברים האלה.

פתח ואמר חתלים ל"ט שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. מאי טעמא שמעה ולא שמע. באתר חד כתיב במקום אחד כתוב שמע ה' וחנני וגו' ובאתר אחרא ובמקום אחר שמעה. אלא בכל אחר לזמנין שמע לדבורא ולזמנין שמעה לנוקבא אלא, בכל מקום פעמים שמע אל הזכר, ופעמים שמעה אל הנקבה שמעה כד"א שם י"ז שמעה ה' צדק וגו'. שמע כד"א שם ל' שמע ה' וחנני משלי א' שמע בני דברים כ"ז הסכת ושמע. והכא וכאן שמעה תפלתי ה'. בגין דהאי דרגא דמקבלא כל צלותין דעלמא כיון שזו המדרגה המקבלת כל חפלות דבעולם והא תנינן דעבדא מנייהו עטרה ושוי לה ברישא דצדיק חי עולמים ולמדנו שעושה מזה עטרה ושם אותה בראשו של הצדיק חי עולמים דכתיב משלי י' ברכות לראש צדיק. ועל דא ועל כן שמעה תפלתי ה'. שמעה תפלתי ה' דא צלותא די בלחש זו תפלה בלחש ושועתי האזינה דא צלותא דארים בר נש קליה בעקתיה זו תפלה שאדם מרים את קולו כצרתו כד"א שמות ב' ותעל שועתם אל האלקים. ומהו שועתם, אלא דבצלותיה ארים קליה וזקיף עינוי לעילא בתפלתו מרים קולו וזקיף עינוי למעלה כד"א ישעיה כ"ב ושוע אל ההר. וצלותא דא מתבר תרעין ודחיק לאעלא צלותיה ותפלה זו משבר שערים ודחיק להעלות חפלתו.

ידיד

ביאור המאמר

נפש

לו הרי למדנו שלא יפסיק אדם בתפלתו בינו לבין הקיר וכו'. ומאן דצלי וכו' ומי שמחפץ, אסור לעבור בתוך ר' אמותיו ואוקמוה להני ארבע אמות לכל סטר בר לקמיה והעמידו ד' אמות לכל צדדיו חוץ מלפניו, כי לפניו צריך כמלא עינו כזכר בפוסקים. (ועיין שו"ע או"ח סימן ק"ב סעיף א'). וכתב הרמ"ק, לכאורה נראה דהכי פירושו שחופס ר' אמות לכל צד מן צדדיו ימין ושמאל ואחור, ולפניו אין מספר. אמנם דחיקא לי מלהא טובא, דאמאי תופס לפניו יותר מד' ועוד, דהרי התירו חז"ל בחלומד אפילו לעמוד ממש חוץ לר' אמותיו. ודחיק לומר שהכוונה לכל סטר, לכל הצדדים דהיינו שהוא עומד במרכז הד' אמות דהיינו ב' אמות לכל אחר מהצדדים חוץ מלפניו שיש לו יותר מד' אמות שלמות. זה אינו, דאי הכי הוה ליה למימר לכל סטרי, אמנם התיבה לכל סטר מורה לכל אחד מהצדדים. ועוד, לפי מאי דמסיק לקמיה בפירוש טעם הרבר נ"כ לא משמע כן. אמנם העיקר הוא שכנגד ארבעת צידי המחפץ אמרו נ' הלכות, כנגד לפניו אמרו שאין להפסיק בינו ובין הכותל וכנגד הצדדים אמרו אסור לעבור וכו' בר לפניו שהרי אין להפסיק בינו ובין הכותל ואי אפשר לעבור וכנגד האחור לא נתנו מעלה אלא לרבו שאמרו שלא יתפלל אחרי רבו. א"כ אלו הם דיני ד' צדרי המחפץ וכולם נמנו ונמרו דינים אלו וצריכים לידע טעמם. ע"כ מהרמ"ק.

פתח ואמר אותו יהודי שמעה תפלתי ה'. תפלה במלכות ושועתי האזינה שועה ביסוד אל דמעתי אל תחרש דמעה בת"ת. ושואל מאי טעמא שמעה ולא שמע. עוד מוסיף לשאול באתר חד כתיב שמע ה' ובמקום אחר שמעה. אלא בכל מקום שכחוב שמע, הכוונה שפונה אל הזכר הוא הז"א, וכשכתוב שמעה, הפניה

היא אל הנקבה היא הנוקבא דז"א. ומביא ראיה לדבריו, כאשר כתוב שמעה הוא אל הנוקבא כד"א שמעה ה' צדק וגו' וצדק הוא ענין הנוקבא דז"א כאשר כתוב שמע הפניה אל הז"א כד"א שמע יהו"ה וחנני והרי שם הוי"ה הוא בזכר. כמו"כ שמע בני הוא אל הזכר הסכת ושמע נ"כ אל הזכר. והכא שמעה תפלתי ה' הפניה אל הנוקבא בגין דהאי דרגא כיון שמדרגה זו, היא המלכות היורדת עד לעולם העשיה דמקבלא כל צלותין דעלמא היא המקבלת כל חפלות דבעולם ומעבירה אותם למעלה דרך ההיכלות. ואם התפלה ראויה, ממשכה לעלות מהיכל להיכל. והא תנינן דעבדא מנייהו עטרה וכו' ולמדנו שהמלכות עושה מהתפלות עטרה ושמה אותם בראשו של הצדיק חי עולמים, הוא היסוד דכתיב ברכות לראש צדיק. ועל דא ועל כן שמעה תפלתי ה' ר"ל לכן התפלה היא בנוקבא. ואכן כל התפלות הן כמלכות כידוע. שמעה תפלתי ה'. דא צלותא תפלה זו, היא תפלה העמידה שהיא במלכות כנ"ל די בלחש היא בלחש. וז"ל הרא"ן: לאו דוקא בלחש ממש אלא שאינו צועק בקולות מצרתו. נמצא תפלה זו כוללה שתיים, מה שאומר היחיד בלחש והחוזרת הש"ץ. עכ"ל. ושועתי האזינה שועה היא ביסוד כנ"ל דא צלותא דארים בר נש קליה בעקתיה זו תפלה שאדם מרים את קולו בצרתו כד"א ותעל שועתם אל האלקים. ומהו שועתם ר"ל מה ההכרח בין תפלה לשועה הרי נש שועה היא תפלה אלא דבצלותיה ר"ל בתפלה הנקראת שועה המחפץ ארים קליה וזקיף עינוי לעילא מרים קולו וזקיף עינוי למעלה כד"א ושוע אל ההר כלומר, אל מקום גבוה. וצלותא דא ותפלה זו, דהיינו שיעה מתבר תרעין ודחיק

כי גר אנכי עמך. וז"ל הרא"ה הכוונה כי תיבת כי הוא נתינת טעם וצריך שיהיה נתינת טעם לכל ו דברים שאמרו. וז"ל לקבל אלקי ת אזונין כנגד שמעה תפלתי שד מלכות אמר כי גר אנכי עמך ששם ד מקום הגרים כנודע בשמיעולה הא אל מידה זו אינו נחשב אלא כ לבקר תושב כנגד ושועתי האזינה מן הת"ת שהאומות שאינו גולה כ המלכות אלא מושב בהיכלו. לב ככל אבותי, היינו גבורה וחסד. נ הוא סיוס כל ג' אבות כנגד אל דמנ אל תחרש שהוא כועק ועולה ער א החסד והגבורה והם מסכימים לד אחד לרחם עלי.

תפלה שועה דמעה. לו מתוך דמעה אליהו. אלו ג' מדרות הנזכרים תפלה שועה ודמעה, הם ב ג' אחרים שחזית מנחה וערבית ש גר, תושב ואח"כ ככל אבותי. וס תפלה היא שחזית שאז נעשה תי המלכות. והענין הוא כי אז בשחו הוא חיקן מלכות רחל, כי הו"א אע שנסתלקו ממנו המוחין אחר תפ ערבית, תזורים המוחין בחצוה לי לצורך היתוד עם רחל. א"כ עי התפלה של שחזית הוא לצורך בג רחל. ואכן בכרבת שים שלום בשחו נעשה היחוד השלם עם רחל. מי כך סתם תפלה כאן היא שחזית. זו אומר שכנגדו הפסוק גר הייתי ע כי הו"א אומר לרחל מלכות שן אע"פ שבכל הלילה כשרחל ירדה עולם הבריאה בגלות היית י כבחינה גר, אעפ"כ אני עמך כבי שים שלום. ושועה הוא תפלה מן שתיקן יצחק אבינו ע"ה. וי משאר"ל של על ג' דברים העולם הו"א עומד, על התורה מוד יעקב העבודה סוד יצחק ועל גמילות חס' מוד אברהם אע"ה. נמצא ששבת הוא יצחק. וז"ש ותעל שועתם כגן מנחה אל האלקים מן העבודה בו יצחק כולקמן. אשיחה ואהמה צלותא דצפרא ודא צלותא דא בג"כ אשיחה דיקא. בצפרא דא שעתא דחסד מגי ליה כאשי ובמנחה דהוא שעתא דרינא קשיא המיה. ובג"כ ואהמה. ולכן כנגד ש כתב ותושב, כי לאתר תפלה שר בכל יום מסתלקים המוחין מה ונשאר בהם רק רשימו של המו כמשך כל היום, וכשכא תפלה המו תזורה רחל ונעשיה בת' תושב מאו הו"א בתורה דת"ת שלו ששם הוא ע מקומה. לכן כתב כנגד שועה תו מנחה ותושב, לפי שתזורה ומתיי כביכול במקומה הראשון. ולפי"ז ענין גר ותושב אנכי עמכם, ש אברהם שתיקן תפלת שחזית למל הנקראת גר. ותושב הוא יצחק ש תפלת מנחה לצורך יחוד ד' עם י שהוא דינים קשים כמו יצחק. ז שהוא יעקב שהוא תורה בסוד ו

קודם ברכת התורה, ונעלמו ממנו והיה שרוי בצער על זה, ואח"כ נזכר הכל על נכון.

וואמר כל מה שהבעש"ט ידע, היה הכל ע"י שאלת חלום בכל לילה.

יך

פעם אחת היה הגר"א ז"ל שמח מאד ביום ג' של סוכות, ושאלוהו אביו ואמו ע"ה ואמר להם (יא) שבא יעקב אבינו ונשק אותי כ"ט.

מז

אמר רבינו בשם רבו הגר"א זל"ה (יב) שהזוהר →

ואמר לו שצאופן א' מהם אני יודע כוחות כל הצדיות וכל אבר מה ענינו. [הקדמת הגר"ח לספר"צ] (יא) שבא יעקב אבינו וכו'. אציו של רבו רבינו ז"ל ראה פעם א' ציוס א' דחול המועד שהפליג מאד בצמחה ואחר שגזר עליו כתיבד אב לגלות לו, אז אמר: מוכרת אני לומר לך כי יעקב אצינו היה אללי היום צסוכה. [והעיר רא"ש כי יוס א' דחוק"מ סוכות הוא אושפיזא דיעקב].

[מעלות הסולם [יט]]. (יב) שהזוהר הקדוש אינו מחולק בשום מקום עם הגמ'. ואשר מרגלא צפומא דאינשי שצאזיה דיניס מחולקים חכמי הנסתר עם חכמי הנגלה, הוא מחמת שלא הצינו לפרש דברי הזוה"ק לאמיתו, כי איך אפשר שיהא דרך הנסתר מחוה"ק מחולק עם הנגלה. [הקדמת הגר"ח לספר"צ] זאת ועוד אחרת לימד דעת את חלמדיו וחכמי הדור שאי אפשר שחלק הנסתר של התורה יהיה מחולק עם חלק הנגלה שלה, כי איך התורה חסתור את עצמה, ואשר נראה צאזיה מקוס כחלוקין [ע"י מג"א ס"י כה סק"ב] הוא מחמת שאין מצינים פירוש האמיתי בתלמוד או זוהר, והוא ז"ל קירב אותם אחד אל אחד והיו לאחדים צידו הנגלה והנסתר, מכוונים לדקו יחדיו דווקא. וכן ראיתי זה לארבעים שנה בכתבי הליקוטים דרבינו ז"ל כהצ שס ציאורו ע"ד הסוד צרע"מ צענין הסכרות שצשלשה סעודות

מקורות וביאורים

כז. שאילות [ק"ב].
כח. שאילות [ק"ט].
כט. וע"י מש"כ הגר"ח לספר"צ [הובא לעיל בליקוטים לסי' ב] גם מכל אשר מצאתי ראיתי בעיני בכ"ק נ"ע כתוב וישר רזין עילאין קדישין מה שגילה לו יעקב אבינו ע"ה ואליהו ז"ל. וכן בהקדמת פאת השולחן כתב: וראיתי [פ"י - בכת"ן] סוד אחד שגילה לו יעקב אבינו ע"ה על מה שנתקשה וכו'. ובמעלות הסולם [יט] ביאר עפ"י מש"כ בילקוט ראובני פ' ויחי כי יעקב אבינו לא מת לפי פשוטו נחלבש צורה כעין גוף כו' ויחי' משוטט בעולם הזה לתועלת יראי ה', [וכ"כ

רבינו בחיי סוף פ' ויחי לפרש ע"ד הקבלה מאמר חז"ל [תענית ה:]: "יעקב אבינו לא מת": אך נשאר קיים בגוף ובנפש, הגוף הזה הוא הגוף השני הדק שבו הנפש מתלבשת בצורת גוף ויש לו ממש, אבל הוא דק עד מאד מתלבשת בו לעתים מזומנות, והוא מערב שבת לערב שבת, או מיום הכפורים ליום הכפורים, הוא משוטט בעולם בשליחותו של הקדוש ברוך הוא ומתראה למי שהוא הפץ בו, ע"ש]. ומבואר שם שאך יעקב יש לו רשות להתגלות בעולם הזה כמו אליהו, עכ"ל.
ל. ה"י [נ].

גר"ח
זוהר"מ
לך
הזוה"ק
הגר"א
עפ"י
יעקב
ימלאו
כמה
לך אחר
המעין
אם יוכל
פליגי
מר כי
הגיע
מר רוב
יך תרין
כי אלו
לספר"צ
א' ז"ל
י"ו ז"ל
הנמשל
האגרת
ליוטא
זו צ"ה
ת"ר"מ
היה מרי
ותדות
יאו או
לא יכל
ישתנה
שתיבתא
הפלגת
ואינס

מחברת: מרת רחל שניידמן

ספר כתר ראש

הרה"ק ר' אביר גבגן צ"צ

אדרי"ק טיק"ן ויזרשא

דרי"ג שפיט מרימא ח"ת צ"ל מוואלאצין

א"צ מרימא לטייר מבא"ל צ"צ

יוזא אמו 4
י. צאשנסקי

הקדוש אינו מחולק בשום מקום עם הגמרא, אכן שהעולם אינם יודעים הפשט או בגמ' או בזוהר לא, זולת דין א' הנני נוהג כזוה"ק בריחוק ד' אמות סביב המתפלל, ובגמרא אינו מוזכר רק לפניו, וגם זה אינו מחולק רק מחמיר יותר ל'. אמר רבינו זל"ה אליו: ומה תאמרו (יג) לענין נותן מטתו בין צפון לדרום? אמר הגר"א ז"ל גם כזוה"ק הפירוש כפשוטו ל'.

ל' ועוד אמר בשם רבו הגר"א זל"ה (יד) שלא מלאו

בשנת, שלא כדעת הארז"ל וכחצ צקוס דכריו שס "זהו ענין י"צ ככרות דשבת", [כוונתו לפי זילורו שס היינו י"צ ככרות צלל הג' סעודות, והס צ' ככרות צלל סעודה, והן השית צליתגליא ועליהס שוריס עוד שית צלחכסיא צ' צלל סעודה, והס ו' של

הסס שמילוי ו' השני הוא צלחכסיא]. ותלמידו הרצ ר' החסיד מ' מענדיל ז"ל צפי' משלי שלמד אהו רבינו ז"ל כחצ ששמע מרצו כמה פעמים שאס אין הפשט מכון ממש עם סודו גס הפשט אינו אמת, וכן שמעתי מפורש יולא מפי דודי הגאון מוהר"ם ז"ל שזה היה כל עיקר דרכו של רבינו ז"ל בחורה.

[רא"ש מאמצילאו בהקדמה למדרש רות]

(יג) לענין נותן מיטתו בין צפון לדרום וכו' גם כזוה"ק הפ' בפשוטו. והנה זה רבות שנים שאמר לי כבוד דודי אדמו"ר הגאון החסיד מ' חיים ז"ל אצ"ד ור"מ דק"ק ואלאזין ששמע מפי רבו הגר"א שאמר לו סחס שאין הפי' צד' זוהר הנ"ל כמו שפירשו צו המקובלים והרמ"ע מפאנו ז"ל. ולא פירש לו דעמו בפירוש ד' זוהר.

(יד) שלא מלאו ליבו לשנות הגירסא וכו'. ושמעתי מפורש יולא מפיו הק' שלא מלאו ליבו הטורח לשנות ולקצוע גירסא חדשה עסקתרות, עד אשר האירו אל עבר פניו הרצה מקומות ולפעמים עד מאה וחמישים מקומות יבואו שלום ינחמו מנוחת אמת לאמימה של תורה ע"י גירסתו הטורחה מהקוסיות הנופלים שס.

באשר שמעתי מפ"ק של חלמידו המובהק הגאון האמיתי מוהר"ר חיים נ"י אשר קיבל מהודו ושמע מפה קדש הקדשים, כי כל שיטה או הגהה שחידש צנגלה לא קצעה עד אשר עלמה ארוכה ע"פ אותה הגהה או שיטה ללא פחות מט"ו עד עשרים סוגיות צלל דברי התנאים והאמוראים הנמצאים אמתו, וצנסתרות לא קצע עד למאה וחמישים טעמים ערוכים צלל ושמורים.

[הגר"י משקלאו הקדמת תקלין חרתין]

מקורות וביאורים

לא. בכת"י רא"ל: על כן אומרים שהם מחולקים, ע"כ. והנה המגן אברהם [ס"י כה סק"נ] כתב בשם ה"כנסת הגדולה" כל דבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקין עם הגמ', הלך אחר הגמ' והפוסקים [רדב"ז ח"א ס"י מ"ט פ' וספר יוחסין ור"י הלוי ס"י מ"א וכ"כ הרב"י כאן], מיהו אם בעלי הקבלה מחמירין, יש להחמיר ג"כ, עכ"ד. אכן ד' רבינו שאין בשום מקום מחלוקת של הזוהר עם הגמ' כמבואר כאן ובליקוטים. ובערוך השולחן [או"ח ס"י כה, כט] כתב: אמנם מקובלני שאי אפשר להיות הזוהר מחולק עם הגמ', אא"כ שגם בגמ' יש פלוגתא. ובמקום שהדין פסוק בגמ' גם הזוהר ס"ל כן, ואולי יש מקומות

שלא פירשו כן בזוהר לא כווננו האמת וצריך לפרש פירוש שישתווה עם הגמ' ודו"ק, עכ"ד. ומסתבר שקבלתו היתה בשם רבינו או הגר"א [בספר מקור ברוך מובא שהערוך השולחן קיבל דרכי הוראה מאת רבי אליהו גולדברג, תלמיד הגר"ח וז"ש "מקובלני"].

לב. ע"י לעיל ס"י לב.

לג. בה"י [ג] הגירסא השיב, שאינם מחולקים רק הפירוש בזוה"ק הוא באופן אחר, וא"ל הפירוש בזוה"ק ומיום שמוע רבינו הפי' בזוה"ק אמר: הדברים ברורים בלי פקפוק כלל וכלל. וכ"ה בכת"י רא"ל [סח].

לד. שאילחות [קלח], ה"י [גא]

קנב אורח הלכות תפלה סימן קב חיים

קב שלא להפסיק כנגד המתפלל. ובו ה' סעיפים:

א אסור לישב בתוך ד' אמות של מתפלל בין מלפניו בין מן הצדדין (בין מלאחריו) (תוס' ומרדכי ואשרי פי' אין עומדין) צריך להרחיק ד' אמות ואם עוסק בדברים שהם מתקוני התפלות ואפילו בפרק איזהו מקומן אינו צריך להרחיק ויש מתיר בעוסק בתורה אע"פ שאינו מתקוני התפלות ויש מי שאומר דה"מ מן הצד אבל כנגדו אפילו כמלא עיניו אסור אפילו עוסק בק"ש: ב יש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל חלוש מותר: ג אם היושב ישב כבר ועמד זה בצדו אינו צריך לקום שהרי זה בא בגבולו (ומי"מ מדה חסידות הוא לקום אפי' צכה"י גוונא) (צ"י צ"ס מהרי"ח): ד אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד"א. ודווקא

דעת תורה

דגם אם ישבו שניהם ועמד אי מהם להחפיל א"ל היושב לעמוד, [דז"ש: שנים שיושבים ואי מתפלל סימן רע למתפלל, שנים מתפללים ואי יושב סימן רע ליושב, חלל מרחיק ד' אמות ומתפלל וכו' ע"ש], ונחל אשכול שם [שפירש דה"ק: אם שנים כבר יושבים ואי מתפלל סימן רע לו, כיון דחברו א"ל לקום, אבל צי מתפללים כבר צעמידה וצטעה שאלה לא גמר תפלתו השני יושב, סימן רע לו ליושב, דאין לו רשות לישב חלל אם כבר ישב והמתפלל צ"ה בגבולו ע"כ].

שהמנהג בסלוניקי לחזן לנשים להתפלל לעצמו ולנשים בלע"ז]. חוץ מלשון ארמזי. עיי' עו"י מחמיר כ"ח ס"י ל"ח, ועיי' ז"י"ע שבת קט"ז. סימן ק"ב

סעיף א': אסור לישב בתוך ד"א של מתפלל. עיי' תשו' נאות דשא ס"י ל"ח כמה דינים צוה, [יעו"ש שכתב לדף שהמתפלל שוכה באמנע תפלתו לאונס או לרצון כ"ז שא"ל לחזור לראש מדינת הו"ל כמתפלל ואסור לישב בתוך ד"א שלו, ועוד דן צכה"ג דשוכה מחמת לואה כנגדו, או אף צמתפלל כה"ג שחפלתו תועבה, אם מותר לישב בתוך ד' אמותיו, ופסק דמי"מ כיון דמיתחזי לכל שהוא מתפלל אסור לישב בתוך ד"א, והביא מהא דעלי דמהסם שמתעין ד"ז דאסור לישב בתוך ד"א של מתפלל, והרי כתיב ויחשבה עלי לשכורה ושוכור שהתפלל הרי תפלתו תועבה ואפי"ה למדים אנו דאסור לישב וע"כ דגם צכה"ג אסור וכו' ע"ש].

ד סעיף ד': אסור לעבור כנגד המתפללים. עיי' שו"ת יד אליהו ס"י ו' צדון אם מותר לעבור כדי להתפלל עם הלבוש, וכתב דעשה דרבנן דוחה ל"ח דרבנן, אבל כיון דצטעה שצובר עדיו אינו מקיים המצוה אסור דלא הוי צעידתו וכו', אך אם ישלים למנין שרי דהוי מלוא דרבים ע"ש.

וה"ל דאם עמד להתפלל במקום שרבים עוברים, כגון באמנע ציבכ"ג, דמי לקבר המזיק את הרבים דמותר לפנותו ואינו תופס מקומו, ועיי' יו"ד ס"י שס"ד סעיף ה' [דאפי' נקבר שם מדעת בעל השדה מותר לפנותו], ועדיין ל"ע. ובכתבי הד"ק ז"ל כתב דאולי לא שייך ד"ז [דאסור לעבור וכו'] צעמוד [צחפלה] צצית הצירו, שאינו יכול לאסור על צעה"צ הליכתו שם, ולענין קטן המתפלל, אף צהגיע לחינוך אולי קיל, [שמותר לעבור כנגדו מכיון דפטור מחפלה], והגם שמה היתה אשה ופטורה ג"כ מתפלל דהוי מלוא עשה שהזמן גרמא, מי"מ מלוא להתפלל צעה לרה כמי"ש בספר המלוות, וזה לא תלוי בזמן רק צסיבה ולא הוי מי"ע שהז"ג, ואולי לעבור לפניו דשייך ג"כ [טעם] שלא יערצב תפלתו, נכון ליזהר גם צקטן, אבל מן הלא קיל צקטן. וכן צתתנונים שלפני ג' פסיעות גם בלא אמר יהיו לרצון יש לומר דקיל [ומותר לעבור] עכש"ה. והנה מי"ש הד"ק ז"ל לחלק צקטן בין לפניו לבין הצדדים מטעם עירצוב כוונתו כ"ל ד"ל דצוה"ז דאין מכווין צחפלה כמי"ש הרמ"א ס"י ק"ח, וצפרע צקטן ועם הארץ וכדומה שצ אין חילוק צוה בין

אסור תוך ד"א של מתפלל דהרי עמידה כזו הוי כתיבה, [ועיי' עו"י חו"מ ס"י י"ז והגהת הח"ל צ"ס ריב"ש דצדצקן שרי לסמוך, וכו"י צ"ד, אך הפמ"ג כתב דשוח [זה היושב] למתפלל גופי' [דכתיב אני האשה הנלצת עמכה וא"כ עמכה ממש וכו' ע"ש], דאסור להגמיי [אף] צכה"ג [שאם ינטל מה שסומך עליו ישאר עומד דס"ל הטעם דאסור לסמוך א"ע צחפלה משום דלריך לעמוד צאימה, כמי"ש המג"ח ס"י ל"ד סק"י ע"ש, וא"כ גם צכה"ג דישאר עומד אין כאן חימה, וכ"כ הפמ"ג צס"י ל"ד ע"ש], אבל להצ"י [שכתב הטעם לאו משום חימה, חלל משום דסמיכה אינה כעמידה] שרי [למתפלל לסמוך קלת צכה"ג שאף אם ינטל ישראל עומד, וכמו"כ מותר צכה"ג לשני שהוא בתוך ד"א], ועיי' צע"ז היטב צוה. ומלאחי צכתבי הד"ק שלחצ צפשי' דעמידה צסמיכה לפני מתפלל י"ל דקיל היטב ולא הוכרי מדצרי פמ"ג כלל. סעיף ג': אם היושב ישב כבר וכו'. עיי' אשכול ה"ל חפלה ס"י י"ב שהעתיק לשון צה"ג, דמוכח

ספר צוה גמ"ג א"ח ת"א

אבאמן רב טלוי מרצני רבנן צצ"ל דז"ל היצו"ג

ט"ו ז' (צ"ו) צר"ל טלוי מרצני רבנן רבנן צצ"ל

לפניהם אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד: ה אם השלים תפלתו והיה אדם אחר מתפלל אחריו אסור לפסוע ג' פסיעות עד שיגמור מי שאחריו את תפלתו שאם יעשה זה הרי הוא כעובר כנגד המתפלל וצריך לדקדק בזה אפי' אם האחרון התחיל להתפלל אחריו מאחר שכבר התחיל:

קג מי שנודמן לו רוח בתפלתו או עטוש וכו' ג' סעיפים:

א היה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה ממתין עד שיכלה הריח וחוזר ומתפלל: ב בקש לצאת ממנו רוח מלמטה ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו הולך אחריו ארבע אמות ומוציא הרוח וממתין עד שיכלה הריח ואומר רבון העולמים יצרתנו נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו חרפה וכלימה בחיינו רמה ותולעה במותנו וחוזר למקומו וחוזר למקום שפסק: הג"ח וע"ל סי' פ"ה. י"א דכל זה מייירי כשמתפלל בציתו אבל כשמתפלל בצבור דכוי ליה ציט גדול אין לריך להרחיק כלל לאחוריו וגם לא יאמר הכזון רק ממתין עד שיכלה ממנו הריח וכן נוהגין. (תרומת הדשן סימן ע"ז): ג המתעטש בתפלתו מלמטה סימן רע לו מלמעלה סימן יפה לו:

קד שלא להפסיק בתפלה. וכו' ח' סעיפים:

א לא יפסיק בתפלתו ואפי' מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו אבל מלך עובדי כוכבים אם אפשר לו לקצר דהיינו שיאמר תחלת הברכה וסופה קודם שיגיע אליו יקצר או אם אפשר לו שיטה מן הדרך יטה ולא יפסיק בדיבור ואם אי אפשר לו יפסיק: ב היה מתפלל בדרך ובאה בהמה או קרון כנגדו יטה מן הדרך ולא יפסיק אבל בענין אחר אין לצאת ממקומו עד שיגמור תפלתו אא"כ הוא בתחנונים שלאחר התפלה: ג ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק (אבל יכול לילך למקום אחר כדי שיפול הנחש מרגלו) (הר"י ריש פרק אין

דעת תורה

לכותל אבל בלא"ה לא השיב כרשות אחרת וכו' ע"ש] ומה שכתבתי שם על הגליון [מכמשה פ"ג דנגעים גבי מלורע שכתבם לצידיכ"כ עושין לו מחילה גבוה עשרה על רוח ד"ה וחולץ בפני הטומאה]. ולפי"ש שם נראה להקל, אבל בהלק"ט שם כתב הטעם דלגבי שכינה לא מהני הפסק ע"ש. ועפ"י"ג ב"ה"ה סי' י' סק"ח שחובך להחמיר גם אם המתפלל עומד במקום כזה, ועחשו' נאות דשא סי' ל"ח [שכתב דאישחמיתתי להפמ"ג דברי הלק"ט הג"ל וכו' ע"ש].

סימן ק"ד

סעיף ג': ואפי' נחש וכו' אבל עקרב פוסק. ע"י שבת קכ"ח דנחש שבא"י מסוכן תמיד, [ע"ש: אמר ריב"ל כל המזיקים נהרגין בשבת, מחיב ר"י חמשה נהרגין בשבת ואלו הן זבוב שבארץ מלרים ולירעה שבניגוה ועקרב שבחדי"ב ונחש שבא"י וכלב שוטח בכל מקום וכו' ע"ש], וע"י הגהות הב"ח שם דף ק"ז [על הא דאמרו דהלד נחש פטור ומותר, ומייתי לה מדתנן כופין קערה על עקרב שלא תישך, והקשה הב"ח מה"ה דשנינו בצרכות ל"ד לחלק בין נחש לעקרב, ות"י דהא דפטור ומותר לאו משום סכנה נקט לה אלא משום דכוי מלאכה שא"ל לגופה כדכתבו התוס' שם דף ג', ובזה אין חילוק בין נחש לעקרב]. אבל בדבריו [של ר' יוסף] דף קכ"ח שם נקט עקרב שבחדי"ב, וכאן מוכח [דעקרב] בכל מקום מסוכן.

לפניו ובין מלדו [ויש להקל], וע"י בסי' ק"ו סעיף צ' דנשים חייבות בתפלה, [וא"כ י"ע מ"ש הד"ק ז"ל לעיל דהא נשים ג"כ פטורות וכו'], אבל כוונתו להרמז"ס דס"ל דתפלה מדאורייתא י"ל כן, ע"ש במג"א ואחרונים ודו"ק.

עוד מלאכתי בכתבי הד"ק ח"ל: לעבור תוך ד"ה של המתפלל אם שובה אז, אף באמלע צרכה קיל, [ודל"ה כמ"ש בנא"ד ה"ל], גם בשובה כדי לכיין לצבו, ועי"ז יש זכות על שאין נזהרים בכך וכמעט לית דחש לה וכו', וי"ל דכוי ספק דרצון אולי הוא משחכה אז, והאיסור הוא רק כשרוחה שפתיו נעות בתפלה, ויודע שבאמלע תפלה הוא, ולא בתחנונים, ובכמה סידורים נדפסו תוספות תחינות באמלע תפלה וגם וידויים ועי"ז יש גם ספק אולי עוסק בתחנונים ההם, ומסתמא אין איסור רק בתפלה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, ואף דהלימוד [שלא לישב בתוך ד"ה וכו'] הוא מחנה, שאני התם דנציאה היתה ותפלתה צרו"ק עכ"ד הד"ק ז"ל.

וע"י בזה"ט ששם הלק"ט [ח"ה סי' פ"ד] דאף אם יש לפני המתפלל מקום גבוה י' ורחב ד' אסור לעבור לפניו, אבל אם המתפלל הוא במקום כזה אפשר דמותר לעבור לפניו, ועמג"ח סי' פ"ז סק"ד [ששם צ"ח דמעט גבוהה עשרה ומגיעות מחילותי' לארץ והגרף אחורי המעט מיקרי מחילה ושרי לקרות כנגדה, וכתב מג"ח דדוקא כשהמעט חוללת מכותל

אינו צריך לקום, שנה בא בגבולו. ומפל מקום מדת חסידות הוא אפלו בביתו לעמוד (שם):

ג אסור לעבר נגד המתפללין, מלפניו בתוך ד' אמות שלו, אבל מן הצדדים מתר, בין לעבר בין לעמד. ונראה לי, דמלפניו לא מהני במה שעוסק בתורה או בדברי תפלות (א), והטעם, כדי שלא יתבלבל מחשבת המתפלל. ולי נראה, דהטעם משום דהמתפלל השכינה כנגדו ואסור להפסיק בינו לשכינה. ומטעם זה, המתפלל וכני אדם מתפללין אחריו, אסור לפסע הפסיעות אחר י"ח עד שיגמר האחרון, אפלו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו, ולא נקרא בא בגבולו, ואפלו אם האחרון מאריך בתפלתו, דאדרבה, זה שפוסע הוא בא עכשו בגבולו (פרייחדש שם): L

ד נראה לי, אם המתפלל עומד בצד אחד מדבר שהוא קבוע, גבה י נרחב ד', כדלעיל פ"ל ג', סימן י"ז, מתר לישוב בצד השני, דהא מפסיק רשות. אבל לעבר מצד השני, אפשר אם אינו גבה כל כך שלא יוכל להסתפל בצד השני, אסור. ויותר נראה לי, דגם זה מתר, שהרי חוץ לד' אמות מתר, אף-על-פי שמסתפל (עיי' רא"ש פרק תפלת השחר סימן ד', ובגמרא דף כ"ז ע"א):

כלל כז

דין תפלת תשלומין ומוספין, ודין ספק התפלל:

א אסור להתאחר להתפלל שחרית רק עד שליש היום, שהם ד' שעות, לפי ארץ הימים. שאם היום ארץ ט"ו שעות, מחלקין אותו ליי"ב חלקים, והם נקראים שעות זמניות. וכן אם היום קצר, מחלקין ליי"ב חלקים, שתפלת השחר הוא נגד קרבן תמיד, ולעולם לא אחרו אותו מלהקריב לאחר שליש היום, וחשבינן מעלות השחר (סימן פ"ט):

ב עבר אפלו במזיד ולא התפלל בד' שעות, יכול להתפלל עד חצות. ונראה לי,

נשמת אדם

בגבולו, דראיה מרבי ירמיה וכן מירושלמי, מסתמא היו מתפללין בבהכ"נ או בבהמ"ד, אבל בביתו מקרי בא בגבולו אם התחיל להתפלל אחר שכבר התפלל חבירו, דמ"ש זה משיבה כנ"ל כסי' ב' כדמשמע מרמב"ם דזה דומה ליושב. אבל הפ"ח כתב, דכאן ל"ש בא בגבולו, שהרי זה עומד בהיתר ועכשו אירבה זה מחקר בגבולו, ואם כן אפי' בביתו אסור. ולדבריו ה"ה ביושב, אם היה מתפלל מקודם אסור לזה לישוב אפי' במתפלל בביתו, וצ"ע. וכן משמע שלא התירו בביתו אלא בישב כבר, ולא כתבו רבותא דמותו לישוב לכתחלה, א"ו משמע כפ"ח:

א] ואף דברמב"ם פ"ה מהלכות תפלה משמע דדומה ליושב, מ"מ מוכח מהא דברכות כ"ז דרבי ירמיה לא פסקינן כלל, ומהא דפריך שם והא רבי אמי חלף, ומשני חוץ לד' אמות, ולא משני דרבי אמי היה עוסק בתפלה או בתורה. ת"ל ירושלמי, ר"ח כ"ד בא הוה קאי ומצלי, אעל רב כהנא וקם ליה ומצלי מאחור, מן דחיל רבי חייא יתיב ליה דלא מעבר קמוי ר"כ מאריך בצלותא, מן דחסיל ר"כ, א"ל הכי אתון נהגון גביכון, מצערין וברבין וכו'. ואי איתא היה לו לר"ח לעסוק בתורה, אלא משמע דלא מהני: ב] ונ"ל דזה מיירי בבהכ"נ דשם לא מקרי בא

דדוקא עד חצות. אלא כשיושב ב אכל אם טע התחיל לשנות אף-על-פי כן מק נקרא צרך מצנה, ונראה לי, דאפלו שהביא בתרומת-הו מישראל שלא התפ בתפלה הסמוכה שחרית, מתפלל במה שחזור הת מהני תשלומין, ד כשמתפלל לשם תשלומין, דהא אין כאן הו "טל ומטר" ונזכר על-גב שמתפלל ה יזהר מאד התשלומין, ולא

א] נ"ל דאם לא ו דבשוגג ד' להתפלל עד חצי ש דדוקא עד חצות, שהו היוד ולא התפלל מת נאמר מעוות וכו'. ו שכתבו, ואם טעה ול: במזיד לא, וכ"מ בתו' דהש"ע פסק כרמב"ב דאפי' בעבר במזיד מו חצות ודאי אסור. וה חצות, כיון דהרבה פו תיכף אחר תפלת החוב פוסקים דאפי' תפלת ו דמש"כ הרמב"ם ריש התפלל עד חצות יצ

יוצא מאו"י מכוון האו"י 320

לקום שהרי זה בא בגבולו, ואע"פ דכתיב גבי חנה (שם ט) ועלי הכהן יושב על מזוזת היכל ה' משמע שהוא יושב כבר והרי היא באה בגבולו ואפילו הכי הוצרך לקום, אין זה קושיא שכבר אמרו ז"ל (שו"ת טוב שמואל ספ"א) יושב יושב כתיב מלמד שאותו היום מינו אותו בהן גדול. ואם כן אין יושב לשון ישיבה אלא לשון הושבה שהושיבו אותו לכהן גדול ותרי מילי נינהו. והכי פירושא דקרא, ועלי הכהן יושב כלומר ועלי נתמנה לכהן גדול, ועל מזוזת היכל ה' מילתא באנפי נפשיה הוא, כלומר והוא עומד על מזוזת היכל ה', אבל אם היה יושב לא היה צריך לקום (ד). ומכל מקום מדת חסידות הוא שיקום אפילו בכהאי גוונא, שלא יהא נראה שאינו רוצה

לקבל עול מלכות שמים, אע"ג שחבירו עשה שלא כהוגן שבא בגבולו: **ד** אסור לעבור כנגד י המתפללים (ה) בתוך ארבע אמות, ורווקא י לפניהם שלא יפסיק בינם לכותל, אבל בצדידיהם מותר לעבור ולעמוד (ו): **ה** אם היה אחד מתפלל אחריו והוא השלים תפילתו קודם שהשלים אותו שמתפלל אחריו, אסור לפסוע שלש פסיעות עד שיגמור אותו שאחריו את תפלתו, שאם יפסיע תוך הפלת אותו שאחריו הרי הוא כעובר כנגד המתפלל. ויש לדקדק בזה אפילו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו מאחר שכבר התחיל: * הג"ה ועיין לעיל סימן ז' סעיף כ"ה:

קג מי שנודמנה לו רוח או עימוש בתפלה, ובו ג' סעיפים.

א היה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה, ממחין עד שיכלה הריח וכיון * וחוזר ומתפלל: * הג"ה ועיין לעיל סימן ע"ט סעיף ט':

ב בקש לצאת ממנו רוח מלמטה ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו, ה הולך לאחוריו ד' אמות כדי להרחיק מן השכינה שעומדת כנגדו במקום שמתפלל, ומוציא הרוח

א"י"ה זוטא

- (ד) והב"ח הילך דדוקא בביתו הוא דאמרינן זה בא בגבולו אבל לא בבית הכנסת, הלכך עלי שהיה בבית המקדש היה צריך לקום;
- (ה) וכן כשעבור קורין פסוק שמע (ש"ה דף רמ"ט);
- (ו) אף דמותר לעמוד אפילו בפניו, היינו דוקא כשכבר עומד שם, אבל לעבור ולעמוד שם אסור, כן משמע בעולת תמיד;

א"י"ה רבא

כבר אין צריך לקום, היינו כשיושב צימט שלא יחדוה להפלה כל כך. ובה כמנתי גאליה רבה (יו"ד) צמיט מ"ש רמ"א [שם] סעיף ב' מה שנהגו לגרש מנודה מצית הכנסת שלא ידמוק הימדיים שצריכין להסתמק מארבע אמותיו ע"כ, והיינו כיון שהוא צימט הכנסת אף היושב כבר צריך לעמוד. והש"ך [שם ס"ק יא] כתב דר"ל אותן שבאו עמה לדי אמונתו ע"ש, והוא דמוק: (סעיף ד) ו הומתפ"צ"ים וכו'. וכן כשקורין פסוק שמע ישראל שמנעל הכוונה ג): **ז** לפניהם וכו' שלא יפסיק בינם לצות, לנפש. פירוש דנהפסק ינעל כוונתו, אבל מטעם חליצה עיין לעיל סי' ז' סעיף כ"ב [א"י ס"ק כד"ה]:

שממעט רק כשכבר ישב ועכשיו עומד, מ"מ הוי כעובר מעט. ועוד קשה דא"כ אמאי לא כתב הטור דהעמדה אסור לפניו כמ"ש גלדין דמוחר, דהוי רצוחא טפי מהעננה, דהא דעמידה אינו עובר אלא מעט ואפילו הכי אסור ד. לכן נלענ"ד צדור דהעמדה מותר לפניו, והא דכתבו גלדין דמוחר היינו אגב דהעננה כדפירשתי לעיל. גם קמ"ל עיקר דין זה בפירוש דהעמדה מותר לנא חישתן דהעמדה כגראה שאין מקבל עול שמים, ונקטו גלדין דאירי דהיחרא והוא הדין לפניו, דהא מהד טעמא אסור ישיבת ד' אמות לגדין ולפניו. וכן משמע במהרי"ל [שם סוף אות י], ודברי מג"א [פסקי] דמוקיס צוה [דכתב] איחא כוהר היי שרה [ח"א קלב ע"א] לכלל כל אסור (עצור):

ח אב"צ בצדידיהן מותר וכו'. כ"כ הטור. וכנה עולה תמיד [פסקי] הימח מאי קמ"ל שמוחר לעמוד, דהא אפילו לפניו מותר לעמוד. ואפשר דקמ"ל דיכול לנזח לשם לכתחילה ולעמוד שם, אבל לפניו אין הימח אלא אם כבר עמד שם או ישב דמותר לעמוד, אבל לנא לכתחילה לעמוד שם לא, דהא צריך עכ"פ לעבור מעט כנגד ע"כ. ותמיהי מהיכן פשיטא ליה דלפניו מותר לעמוד, ואי מדאוסקיס לעיל ציטינה דוקא ועלי היה עומד כמ"ש לעיל [פסקי] בשם הפרישה, דילמא לא קאי אלפניו משום דאסור כמלא עיניו, אבל בתוך ד' אמות אפילו עומד אסור כמ"ש בשם הפרישה להדיא. אלא צ"ל דס"ל כמשמעות פשיטא דטור דלפניו דאסור ציטינה היינו בתוך ד' אמות, א"כ מאי מתוך לנזח לכתחילה לעמוד אסור, הא מה שאוסר ציטינה הוא כשיושב עכשיו ולא כשיושב כבר, א"כ דווקא דעמידה דמותר נמי כשנא עכשיו ועומד שם. ואף דנאמר ונדמק

קג (סעיף א) א וחוזר וכו'. לכאורה משמע מדלא כתב כאן שיאמר רצון כמ"ש בסעיף ב', אלמא דבה אין אומרים הרצון. וכן דקדק הפרישה [פסקי] להדיא, וכנה הטעם משום שאינו הולך לאחוריו אינו נראה ידוע לנזח אדם ואין צריך התנולות לומר הרצון ע"כ. אבל אינו מלמח בספר דזה לדרך דף מ"ו [נאמח ראשון כלל שני פ"ג] שפסק בפשיטות דלומר גם כזה הרצון. ולפ"ו צ"ל דהש"ס דף כ"ד [ע"ג] אסיק למילתא ונאמח קאי נמי על יא רוח ע"ש ודו"ק. ולפ"ו אין ספק דהטור ושאר פוסקים נמשכים אחר הש"ס, וכתבו בסוף דלומר הרצון וקאי גם למעלה א):

הגהות והערות

- ג) עיין בתורת חיים ס"ק יא ד"ה כתב שהקשה דמ"ל זאת. ד) עיין מה שהקשה בתורת חיים ס"ק יא, ועיי משנה ברורה ס"ק יז.
- קג א) עיין תורת חיים סק"א.

ספר גאקושי
 אלוס גבול
 הר"ר ר' מרדכי יוסף זצ"ל
 בבנין אגון. יוסף גב"ש

זכי (מכבד בעל הפלאה) סימן וא"ו כתב לאיסור והסכים עמו הגאון רש"ק מבראד יע"ש.

דע"ו בספר דרכי חיים צדוני זכרה המלות חיי"ב שני לחלק דבזכרה שהוחמת בשם ומלכות אם נפל לו ספק תיכף אחר שאמר צא"י יסיים למדני חוקך. ואח"כ ישאל הדיון והם זכר הצ"ח כשאמר עוד חיבות וכל להפסיק ולשאלו הדיון. ובזכרה שאינה הוחמת בשם ומלכות אז אם זכר תיכף אחר שאמר צא"י יסיים למדני חוקך והם זכר אחר שאמר עוד חיבות ויסיים כל הזכרה ואח"כ ישאל הדיון וכן הדיון בזכרה שהוחמת בצדוק רק שפלו לו הספק בסיום הזכרה אם זכר תיכף אחר שאמר צא"י יסיים למדני חוקך והם זכר אחר שאמר עוד חיבות ויסיים הזכרה ואח"כ ישאל הדיון. ובתפלה היכי ששהה צאונם מחמת מקום מטופף ומסופק אם לרוך לחזור לראש מותר לשאלו הדיון וא"ל לסיים למדני חוקך יע"ש.

דע"ו עו"ש צח"א סעיף ז' אם היווק טיוף צדית הכנסת אם יש לו בגד לכסותו אסור להפסיק ואפילו לזוז ממקומו אסור. ואם אין לו או שעכ"פ יהי ריח רע ירחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח או ילא לצות אחר ואם גם אחרים עומדים שם ומתפללים ואינם יודעים מזה אם א"ל צענין אחר להודיע להם אלא צדיבור מותר להפסיק להצילם מאיסור דאורייתא ועו"ש צח"א.

[**סעיף ה'**] בג' ראשונות וכו' ע"י בשע"ת לקמן סימן תר"ב דגם בהפסק שלא מחמת אונס דינא הכי וע"י ח"ס א"ח סימן כ"א באמצע התשובה וע"י שו"מ תנינא ח"א סימן ס"ו בטעם לאחר שסיים קדושה והתחיל באמצעות וזכר וחזר ואמר אתה קדוש וחזר לומר האמצעות אין צריך לחזור לראש וע"י בט"ז סוסי" ק"ח דמדמה לתקיעות והחם בהקדים תרועה לתקיעה חזר וע"י בא"א סימן קי"ד סק"ט ובגש"א כ"ל כ"ה וצ"ע.]

ב סעי' ז אם שח בתפלה וכו' אחד הפסוק צ"י אחרונות על שאשמע רעש שריפה והלך ושהה יותר מכדי לגמור ושח וחזר אחר שאשמע שזכרה. ע"י מ"ש צ"ח צח"א מהגה"ק מצוטט ש"ס סי' ז' וע"י צ"ח חיים צדוני זכרה המלות חיי"ב שהעלה להלכה דנשה צשוגג בזכרה דרבנן המתחלה בצדוק יחזור למקום שפסק וזכרה שאינה מתחלה בצדוק כגון לאל צדוק או אהבה עולם בזכרות ק"ש או שאפשר לומר בלא פתיחה בזכרה כגון הלל או והערב נא צבריה"ת יאמר בלא זכרה ויתחיל מתחילתה. וה"ה אם שח צשוגג צבריה"ת שהוא מזה"ת א"ל לחזור לראש הזכרה שהוא עומד בה ואם שח בצמוד לא יחזור לתחלת צבריה"ת רק לראש הזכרה יע"ש.

דע"ו צח"א כ"ל כ"ה סעיף י"א דאם שח צשוגג כגון שנכשל בלשון או שסדר שמתחיל להפסיק וכן במקום שמתחיל להפסיק כגון משום סכנה אף שלכתחלה חזר לתחלת הזכרה מ"מ צדיעזב אם לא חזר לתחלת הזכרה כיוון שסיים הזכרה אינו רשאי לחזור וכ"כ אם כבר השלים חפלתו ועו"ש צח"א. וכי עו"ש הא דבג' ראשונות חזר לראש היונו דוקא כשסיים כבר הזכרה אבל אם הפסיק בצאונת זכרה אינו חוזר אלא לתחלת אותה זכרה בכל צאונת לא נקרא חזרה אלא חיקון הבלשון עו"ש צח"א.

ג סעי' ז לא לקדיש וכו'. כי צח"א מהגה"ק מצוטט ש"ס ח"ל מה שאין לענות היש"ר בתוך התפלה גם שצשומע תפלה נווסופין בקשות לא פלוג רבנן. וגם צח"א שאין לרחוק בהנה"ל ריחם לחזר וכו' ויש א"ל

אמר כל הקורא ק"ש ומשמיע קולו לאזניו ה"ז משתבח וכל המתפלל ומשמיע קולו לאזניו ה"ז מעיד עדות שקר וי"א שהוא מחוסר אמנה עכ"ל הרי דגם לאזנו לא ישמיע.

סימן קב

א סעי' א אסור לישב וכו'. דיון המתפלל שאסור לישב תוך ד' אמות שלו אם שחק בצאונת חפלתו או שזכה לאורה אונס או אף ברעון או שאינו מתפלל מפני שיש נואה שם. או שיש נואה ואט"כ הוא עומד ומתפלל בכל אלה או שידן דין הני"ל ע"י צשוי"ת נאות דשא סימן ל"ח. ובתנחה חיים ח"ג סי' י"ט וצח"א כ"ל כ"ו וצשוי"ת מהר"ם שיק סימן מ"ח.

דע"ו צעיקרי הד"ע סימן צ' אות ה' שהביא מכמה חשבויות דאם עוסק בחזרה א"ל לקום מפני המתפלל והא לבתחילה מותר לישב ללמוד חוץ ד"ח של המתפלל כדי לעסוק בחזרה.

ב סעי' ד כנגד המתפללים וכו'. עבא"ש"ע ס"ק ו' וע"י צח"א מהגה"ק מצוטט ש"ס שלמד זכות על שאינם מדקדקים בזה ועו"ש צאריכות דבריו. וכי עו"ש כשעומד אדם לפני המתפלל נראה דכ"ע מודו שמהני דהו"ל כחול מפסיק ואין לחלק בין ארוך לגון.

וכ' עו"ש כשעניו של מתפלל עולמות יש להקל לעבור לפניו. וכן לעבור כדי לשמוע קדיש או אפילו לענות חמן נראה להקל. וכדי שלא לעבור על כל חשקו נראה פשוט שכן להקל. וכי עו"ש דאיסור זה לעבור לפני המתפלל נראה דלא שידן כ"ל צדול מש"כ צקטן המתפלל.

וכ' עו"ש כשעומד כבר לפניו מכוון נגדו. אחריו נגד פניו והולך לפניו ומתרחק ממנו גם שהליכה זו היא לפניו מ"מ הרי אינו מוסיף להכנס צד' אמותיו המכוונת נגדו ואדרבה הולך ומתרחק ממנו אין צ"ח השש כ"ל.

דע"ו צ"ח מאורי אור חלק עוד למועד דף ק"ע ע"ב ש"י ג"כ להמליץ על המקילים צח"א שהרוב אינם מכוונים והמכוונים ע"פ הרוב מעלונים עוניהם אצל מדוי"א דגמי ח"ל רק עינו למטה ולבו למעלה וכ"ה צוהר מאריך עינו יע"ש.

[הביא ר"מ בשם א"א להקל לעבור כדי לענות קדושה או אמן ואני מצאתי בשו"ת יד אלי" סי' ו' דאסור לעבור כיון דבעידנא שעובר עדיין אינו מקיים המצוה אך אם ישלים למנין הוי מצוה דרבים ולא בעינן בעידנא ועיין בשו"ת גאות דשא סי' ל"ח כמה דברים נחוצים לסי' זה ונ"ל דאם עמד להתפלל במקום שרבים עוברים דמי לקבר המזיק הרבים שאינו תופס ממקומו כמ"ש ביו"ד סי' שס"ד סעי' ה' ועיין באה"ט בשם הל"ק"ט בדין מקום י"ט ברחב ד"א ועפ"מ"ג בא"א סימן צ' סקל"ח שחוכך להחמיר גם אם המתפלל במקום כזה וע"י פ"ג דנגעים מ"ב דמצורע שנכנס לביהכ"ס עושין מחיצה גבוה י"ט רחב ד' וחוצץ וה"נ בזה אבל בהל"ק"ט שם כתב הטעם דלגבי שכינה ל"מ הפסק.]

סימן קד

א סעי' א לא יפסיק בתפלתו וכו'. ע"י צח"א כ"ל כ"ה סעיף ט' שכתב דהעומד בתפלה וגסחפק צא"ח דין ח"ך יהפ"ל כגון ששכה ח"זה דבר בתפלה מותר ליתן ממקומו למקום מיוחד לעיון בספר הדיון. והם מותר לשאלו הדיון א"ל א"ל דהיה מ"ש א"ח צש"ת להו"ו

ספר ארחות חיים
הר"ל ר' נחמן כהנא צ"ח
אקד"ק ספינקא

המתפללין, ודקדקו מזה רבותינו דדוקא מלפני אסור, אבל בצדיהם מותר לעבור, דהטעם הוא מפני שבעברו לפניו יתבטל כונתו ואלוהי רנה ^(ק"פ) ובצדדין לא יבטל כונתו, וכן בריחוק ד' אמות אפילו מלפניו לא יתבטל כונתו, ופשוט הוא דבעמידה בעלמא אין איסור, דאין בזה ביטול כונה. אך זהו אם כבר עמד שם, אבל לבא לעמוד שם הרי בעל כרחו עובר קצת לפניו ומבלבל כונתו. וכן כונת האלוהי רנה ^(ק"פ) ומג"א סק"ז מנוכח לעבור כגדו לא ילך הלאה ממקום עמידתו בתפלה, דכל שרואה אותו הו"ל כנגד פניו ע"ש, ואין המנהג כן, וגם האלוהי רנה השיג עליו דודאי כל שאינו נגד פניו ממש אין כאן ביטול כונה. ומה שמכח שש"ע לעבור ולעמוד, אין הכונה לפניו אסור לעמוד, אלא לעבור ולעמוד אסור, אבל העומד במקום מותר, ואלוהי רנה נחמק כזה ואלוהי כמ"ש ודו"ק. וגם כשאומר שמע ישראל אין לעבור לפניו: L

76 יב ודע שכתבו בשם הזוהר בפרשת חיי שרה ^(דף קלג.) [[קלג.]] דאפילו לעבור אסור בכל הצדדין, וזה לשון הזוהר: ומאן דצלי אסור למעבר ד' אמות סמוך לו, ואוקמוה להני ד' אמות לכל סטר בר לקמיה וכו'. עכ"ל. ומה כתבו [מג"א סק"ה ואלוהי רנה סק"ט] דהזוהר אסור בכל צד. וקשה בעיני לומר שהזוהר יחלוק על הגמרא במקום שאין מחלוקת בגמרא. ועוד למה לו לומר בר לקמיה, ולדבריהם פירושו לבד לקמיה עור אסור מכל הצדדין, ודוחק

הוא. ועוד קשה דא"כ גם לאחריו אסור, וזה פשוטא דאין סברא כלל דהא אפילו לישב מותר להטור והבית יוסף כמ"ש. ועוד דבכל מקום שהזוהר אומר ואוקמוה, מצינו זה באיזה מקום. ולכן נ"ל דאדרבא גם הזוהר מתיר לצדדין, ולזה אומר ואוקמוה, כלומר דתוכמי הש"ס אמרו כן, והכי פירושו ואוקמוה להני ד' אמות, כלומר דאוקמי איסור זה דארבע אמות, דלכל סטר מותר, בר לקמיה אסור, ולישנא קלילא הוא כדרך הירושלמי: L

77 יג אם השלים תפלתו והיה אדם אחר מתפלל אחריו, אסור לו לפסוע ג' פסיעות עד שיגמור מי שאחריו את תפלתו, שאם יפסוע הרי הוא כעובר כנגד המתפלל. וצריך לדקדק בזה אפילו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו מאחר שכבר התחיל. ויראה לי דאם המתפלל סיים כבר שמונה עשרה, אלא שמאריך בתחנונים אין איסור לעבור לפניו, דכזה לא חיישינן לבלבול תפלתו. ובפרט אם צריך לכך, כגון לפסוע הפסיעות. ועוד נ"ל דהרב שסיים התפלה והש"ץ ממתין עליו כנהוג, מותר לו לפסוע אף שיש מי שמתפלל אחריו, משום טירחא דציבורא. ויש מי שרוצה לומר דכיון שהטעם הוא מפני בלבול תפלת המתפלל, לכן אם משלשל בטליתו על פניו מותר לעבור לפניו, ולא נהירא כלל וכלל. ואם יש לפני המתפלל דבר שגבוה י' טפחים ורוחב ד', הוי הפסקו: L

קג מי שנודמן לו רוח מלמטה או עימוש בתפלה וכו' ד' סעיפים:

א א איתא בגמרא [נדן] היה עומד בתפלה ונתעטש שהוציא רוח מלמטה, ממתין עד שיכלה הריח וחוזר ומתפלל. ולהיכן חוזר, אם לא שהיה כדי לגמור את כולה מראש עד סוף, חוזר למקום שפסק. ואם שהיה כדי לגמור את כולה, להרי"ף והרמב"ם תמיד חוזר

לראש כמ"ש בסימן ס"ה ^(סעיף א-ה) ע"ש ולהתוספות והרא"ש והטור והשו"ע אם לא כלה הריח עד כדי שיעור זה חוזר לראש, ואם הריח כלה מקודם, דבאמת זה לא שכיח שהריח ישהה כל כך [וזהו כונת המג"א סק"א ודו"ק], אלא שהשהה מרצונו עד כדי לגמור את כולה, אינו

פסקי משנה ברורה

אחד מדבר שהוא קבוע גבוה י' ורחב ד', מותר לישב בצד השני, אבל לעבור מצד השני אפשר אם אינו גבוה כ"כ שלא יוכל להסתכל בצד השני אסור, וכן פסק בהלק"ט, וכן מצדד הפמ"ג.

[הן במשנ"ב ^(ק"י): וזהו פ' חיי שרה אסור אפילו בצדיהם חוץ ד' אמות. וכן במשנ"ב ^(ק"ג) כתב דאפילו אם עומד בתחנונים שלאחר התפילה אסור לעבור לפניו. וכן במשנ"ב ^(ק"ט): כתב החי"א אם המתפלל עומד בצד

חוזר לראש כמ"ש שם, להמתין מצד הדין חוזר להמתין חוזר למקום שפסקו אינו. חולק בזה כמו שכתב המל"ט ^(ק"ב):

ב הרגיש באמצע התפלה מלמטה, צריך

יפיה עד אחר התפלה. וא תשקצו, דזה אינו אלא כשמששה הרוח [נ"י נס"ט] ועוד דאפילו אם יש בזה מש אלא איסור דרבנן, ולא גזרו החפלה וזילתא [עין מג"א כשנושא תפילין דאיכא אי כתפילין, וזהו כשיכול לאנו

ג אבל אם אינו יכול לאנו ומוכרח להפיה,

שהולך לאחוריו ד' אמות ונ לאחוריו, כדי להרחיק ע העומדת כנגדו [נ"ט ^(פ"ג)]. ו שאסור, דלא מינכרא ההר פשוט הוא דאם הוא בתפל להסיר מקודם התפילין ^(א). ו במקומו וממתין עד שיכלה העולמים יצרתנו נקבים נקב גלוי וידוע לפניך חרפתינו וכלימה בחיינו רימה ותוך ^(ע), וחוזר למקומו, וחז

קד א אף ע"ג דבאמצע ק להפסיק מפני היו בסימן ס"ו ^(פ"ב), מ"מ בתו אינו כן, דכיון דהוי כעומד לו להפסיק אפילו מפני הפס

[א] במשנ"ב ^(ק"ג): ונ"ל דעכ"ל ולנתקן שלא יהיו מונחים על ס כתפילין. וכן במשנ"ב ^(ק"י): הסוכרים ריחור למקומו קודם הרו

סו ערוך גמרא
מכאן פירוש
ז"ו וכו'

לפנים הרב הורודישין ודוישנבוא ומנהל רוחני בכמה ישיבות גדולות וכעת בפעיה"ק ת"ו. אחדשכתר"ה באהבה וכבוד.

אשיבנן בזה למה שבקשני כתר"ה לברר לו ענין דין שאסור לעבור כנגד המתפללים וכו' הנפסק להלכה באו"ח סי' ק"ב סעי' ד', בהיות שבהרבה פעמים א"א לדקדק בזה ובפרט באותם שמעמידים א"ע להתפלל באמצע המעבר וא"א ליכנס ולעבור אל תוך ביהמ"כ מבלי לעבור על פניהם, וכדומה לזה. (א) והנה על אחר השיבוטי לו למה שציניתי בזה בספרי שו"ת זיין אליעזר ח"ט סי' כ"ג אות י"ד והוא שבס' אשל אברהם דן להקל בהיכא שהמתפלל עומד לפני עמוד, או כשענינו עצומות, או כשיש ספק דאולי עומד הוא בתנונים שיש להסתפק בכזאת כמעט תמיד, כיעו"ש [ומה שותר המ"ב בביאור הלכה טעם היתר כשמעוטף בטליתו על פניו, מדברי הח"א שכותב שטעם האיסור הוא מפני שמפסיק בין המתפלל להשכינה ע"ש, יעוין בא"א שם שמתבאר שטעם זה הוא לאחדים עם הטעם של בלבול הכוונה עיי"ש].

ב) וכשהתחלתי כעת לחשוב שנית בזה, עלתה בדעתי המצאה חדשה להיתר כללי בזה, והוא בהיות דאליבא דרובא דהפוסקים טעם איסור העברה בזה הוא משום דעיי"כ מבלבלים כוונת המתפלל, וא"כ בהיות דבזה"ו רוב המתפללים אינם מכוונים, ובפרט המוני עם הפשוטים שאלה המה שעומדים על פי רוב באמצע המעבר וחוטפים תפלת עמידה, וכבר העיד הטור בס' ק"א דקרוב הדבר שלא מכוונים ופסק כן גם הרמ"א שם בסעיף א', וא"כ קלקלתם היא תקנתם של העוברים שיוכלו בזה"ו לעבור על פניהם של המתפללים בלכתם אחר הרוב שאינם מכוונים, ושהוא כאחד מהם, ובה נוכל להשקט הסערה שראיתי שמסעיר ע"ז בספר רוח חיים להגר"ח פלאגי ז"ל על או"ח, על שלא זהירים בזה אינשי מהאיסור לעבור כנגד המתפללים ואפילו הנבונים שיודעים דין זה לאו אדעתיהו ליתור בזה כיעו"ש, אבל בהאמור מתיישב ספיר.

ושמחתי שבעיני מצאתי סיעתא לדברי בספר ארוחת חיים על או"ח סי' ק"ב, דמביא שם בשם ספר מאורי אור בחלק עוד למועד ד' קנ"ט ע"ב שכי' להמליץ על המקילים בזה בזה"ו מפני שהרוב אינם מכוונים, והמכוונים עפ"י הרוב מעצימים עיניהם ע"ש, הרי בכנ"ל, אלא שהוסיף חיזוק הזה שאין חשש אפילו למיעוט מכוונים מפני שהמכוונים עוצמים עיניהם ואו שוב יש היתר, [ויעו"ש בדעת קדושים שבקטן העומד בתפלה כותב בכלל להקל לעבור על פניו משום דלא שייך ביה כיוון הלב עיי"ש]. **ודקדקתי** וראיתי שגם בספר דעת תורה להמהרש"ם ז"ל על או"ח (הנדמ"ח) עמד בקצרה על

בביאור מהרש"ה אות מ"ט שמעיר שלא ידוע לו מבריתא כזו לא בבבלי ולא בירושלמי אך ככעין ברייתא זו מובאת בבה"ג ע"ש, וכבר כתב מזה הא"ר בס' ק"ב סק"ב, והוא דבר תימא ובש"ס ופוסקים לא נזכר מזה, ונשאר בצ"ע ע"ש] ובשם היא כתובה בלשון זה: הן עומדים והוא יושב סימן רע לו [ובתניא הגירסא להיפך: הוא יושב והן עומדים סימן רע לו] עיי"ש. ולפי גירסתם של השבלי הלקט וספר התניא רואים ג"כ שבכאן ענין מפני שהמתפללים עומדים ולכן לא כשר הדבר שהאינו מתפלל יושב בטל במחיצת העומדים.

ה) ויתכן עוד לומר שבתפלה דמיושב בהיות דאינה חשובה כתפלה דמעומד, וכדמצינו בגמ' בברכות ד' ל' ע"א ברב אשי דכי הוי מצלי במיושב כי הדר לביתיה חוזר ומצלי מעומד, ונפסק כן גם בשו"ע בס' צ"ד סעי' ט', דמי שהוכרח להתפלל מיושב כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד [ואמנם הרבה חולקים ע"ה, אבל השיבות התפלה דמעומד על המיושב כו"ע מודים], וא"כ י"ל דעל כגון סוג תפלה כזאת לא נאמר בכלל הדין דאסור לישוב בצד מתפלל כזה, דתפלה כזאת אין בה כח כח תפלה דמעומד להפוך את המקום לאדמת קדש ולכן גם לטעמו של הט"ז י"ל דמותר.

ועוד זאת דשיבה זאת על יד החולה הרי כשלעצמה מצוה היא, דמקיים בה מצות ביקור חולים, ויש לומר דכגון ישיבה כזאת של מצוה מותרת היא על אדמת קודש, ולא נאסרה אלא ישיבה כזאת הנראית כמראה כאלו המקום אינו מקודש, עיין מ"ש בדומה לזה בשו"ת מחנה חיים האו"ח ח"ג סי' ט' עיי"ש.

ו) ולכן גלפענ"ד להלכה, שאם כי לכתחילה בודאי כשר הדבר לדקדק שלא לשבת בטל גם על יד המתפלל בישיבה או בשכיבה, אלא ירחיק א"ע מחוץ לד"א עד שיגמור תפלתו, או יעסוק בדברים שהם מתקוני התפלות וכו', וכפי הנפסק בשו"ע שם, אבל בכל איוה דחק או צורך שהוא יש מקום להקל לשבת על ידו בהיות שתפלתו נשמעת בשכיבה או בישיבה וכפי הנימוקים שנתבארו, ובפרט אם ישב קצת מן הצד שבכה"ג ישנם קצת מהפוסקים שגוטים להקל בכלל בגוונא דא, עיין בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' רכ"ו, ובפרמ"ג במשב"ז סק"ב עיי"ש, ואין להאריך יותר.

סימן ח

76 בדין האיסור לעבור כנגד המתפלל ואם עומד באמצע המעבר.

ב"ה ועש"ק י' מרחשון תשכ"א, ירושלים עיה"ק ת"ו. למע"כ הרב הגאון המפורסם איש המעלה וכו' כש"ת מוה"ר יצחק וינשטיין שליט"א.

וא דוקא כשהמתפלל כחו דמתפלל מיושב כיון דהמתפלל אינו דיילמא דאין חילוק, גנאמרו בדין זה, חשד שאינו מקבל לומר דבכה"ג ליכא כתב בזה לכאן ולכאן) ה' קדש דהמתפלל י"כ עומד בשם על י"ע מזה קצת דאם דאבל מלשון הגמ' בתוך ד"א של תפלה יתו בשם כנראה בירו יושב ומתפלל, ואת ח ע"ש. יערגער שעל ספר ל מס' ברכות בפ"ה נ"ו וגם כותב לחלות נ"ז, דלהטור מותר י' זה בדברי הרא"ה י' עצמו, וכן לא מובן ק' מדין הנכנס לבקר י"ש.

י' רואה גם לשונו י' ביותר גם על דקדוק הית רואה הראיה י' קצת" מכפי שרואה י"ם וכנ"ל.

י' המאירי שם ג"כ י' זה, או כדי שלא י' דישמא יתפלל על י"ש, וב' הטעמים י' או שוכב, כי אוי י'ו נותן לב אל חברו לא ישמע כשיתפלל בשניהם עומדים שלא י"ל.

י' כתוב בזה בהלכות י' וזה לשונה: שנים תפלל שנים מתפללין י' ועל אחד מתפלל הנראה המכוון מפני י' לא לבוא בגבול שנים וכשהמתפללין שנים א"ע מהרבים נגדו עליו העון.

י' הלקט סי' כ"ה י' התפלה [יעו"ש

בר"ק ר' אליעזר יגוזה וואזנברג זצ"ל

חידוש זה, דמביא שם דברי הר"ק דמחלק בזה בין גדול לקטן בהיות דקטן אין לו כוונה, ומוסיף עפ"י וכותב וז"ל: נ"ל דר"ל דבזה"ז דאין מכוונין בחפלה כמ"ש הרמ"א כס"י ק"א, ובפרט בקטן ועם הארץ וכדומה, שוב אין חילוק בזה בין לפניו ובין לצידו עכ"ל, הרי שגם הגאון המהרש"ם ז"ל דעתו ג"כ להקל בכלל בזה בזה"ה, ומטעם המאמר דאין מכוונים, ובפרט בקטן ועם הארץ וכדומה, וכאמור עפ"י רוב אלה המה העומדים להתפלל באמצע ביהכ"ג מבלי להבחין אם זה מקום מעבר לעוברים או לא.

ג) עוד זאת כותב שם המהרש"ם בדעת תורה להקל מטעם מיוחד בהיכא שאחד עומד להתפלל במקום שרבים עוברים וז"ל, ונ"ל דאם עמד להתפלל במקום שרבים עוברים כגון באמצע ביהכ"ג דמי לקבר המזיק את הרבים דמותר לפנותו ואינו תופס מקומו, ועדיין צ"ע עכ"ל, ואם בכאן מסיים המהרש"ם בלשון דעדיין צ"ע, הרי בהגהותיו בספר ארחות חיים שם כותב זה בפשיטות, ולא מסיים כהך לישנא דעדיין צ"ע כיעו"ש.

ובעצם הרגיש מעין כסברת היתר זה גם האשל אברהם שם דכותב באמצע אריכות דבריו בזה בלשון "גם י"ל שלהסברא שעל הניזק להרחיק את עצמו שיש בזה חילוקים שונים" והיינו דר"ל שמכיון שבא בגבול המתפללים עליו להרחיק א"ע, וכתב זאת בקצת יותר ביאור בא"י במהדו"ת ובוז"ל, אם תחילת עמידתו יודע שחברו רגיל להלך או אולי שידע מעין ההלכה שעל הניזק להרחיק א"ע ע"י שידוע ואינו גירא כו' עכ"ל, והיינו בכניז.

ור"א זה מצאתי בספר שו"ת חינוך דחיי (להרב קריגער הגאב"ד קאשעדארי ובעל המחבר סי' לרצונכם תובחוחו) שדן בהרחבה בביסוס סברת היתר זה דמי שעומד ומתפלל במקום שרבים עוברים דדינו כדיו קבר המזיק את הרבים, ונו"נ בדעת הירושלמי והבבלי בזה, וזאת הלכה העלה, דלא מיבעיא אם כשעמד להתפלל היה כבר המקום מקום חילוף לרבים דודאי מותרים לעבור לפניו, אלא אפילו אם אח"כ נעשה מקום חילוף ומעבר לרבים אפשר ג"כ דמותר לעבור לפניו ואין בזה שום איסור של לעבור כנגד המתפלל עיי"ש, ועפ"י שנים או שלשה עדים [גאונים אלה] יקום דבר.

ד) **ועינין** שם בא"א שכותב גם זאת, דלעבור כדי לשמוע קדיש או אפילו לענות אמן נראה להקל כי אין ספק בלבול דעת חבירו מוציא מידי ודאי מצוה, וכדי שלא לעבור על בל תשקצו נראה פשוט שנכון להקל, אך גם רק בשביל אמן לבד לא נראה להתמיר בזה ע"ש.

אך עיין במהרש"ם שם (באו"ח ובדע"ת) שמעיר ע"ד א"א הנ"ל דבשו"ת יד אליהו סי' ר' אוסר לעבור כיון דבעידנא שעובר עדיין אינו מקיים

המצוה, אך אם ישלים למנין הוי מצוה דרבים ולא בעינן בעידנא ע"ש, וגם ע"ד יד אליהו אלה יענין בספר תורת חיים על או"ח סי' ק"ב שכותב דדבריו צ"ע דהלא יכולים להתמין עד שיגמור הנ"ל תפלתו ויהי' להם מנין גם אם לא יעבור איסור הנ"ל עיי"ש.

ה) **ועולה** בדעתי עוד צד היתר בזה בעפ"י מה שראיתי בלבוש או"ח סי' ק"ב סעי' ד' שכותב הדין של איסור לעבור כנגד המתפלל בלשון זה, אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ארבע אמות ודוקא לפניהם שלא יפסיק בינם לכותל אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד עכ"ל, אנו רואים שהלבוש הכניס בדבריו נימא ונימוק שטעם איסור זה הוא כדי "שלא יפסיק בינם לכותל" והיינו מפני שכך הוא מזהירות התפלה שלא יהא דבר הוצץ בינו לבין הקיר כדאיחא בברכות ד' ה' ע"ב [ולומדים זה מחוקיהו] ונפסק בשו"ע בסי' צ' סעיף כ"א, ועל כן כדי שלא יפסיק במשהו את המתפלל מתפלתו בסמוך ולפני הקיר גורו על דין זה שלא לעבור לפני המתפלל, וא"כ נראה לפ"ז לומר דדין זה שלא לעבור נגד המתפלל הוא דוקא נגד זה שעומד ומתפלל נגד הכותל ואין דבר הוצץ בינו לבין הכותל, אבל אם מי שהוא עומד ומתפלל באמצע ביהכ"ג וכדומה, ובין כך ישנו בשם דבר או דברים (מחיצות של אנשים, וכדומה) שחוצצים בינו לבין הקיר אוי בכה"ג לא חל האיסור ומותר לעבור על פניו.

אמנם ראיתי בספר אליהו רבה בסי' ק"ב סק"ז שכותב לבאר כונת הלבוש דר"י, מפני דבהפסק יבטל כוונתו ע"ש, אבל לענין פשטות דברי הלבוש אינם מורים על כך [אם כי שהלבוש בסי' צ' סעיף כ"א מסביר שזוהו יסוד הטעם של שלא יהא הוצץ כיעו"ש, אבל מדבריו בכאן משמע שביאר שאבל האיסור לעבור היה בנגד מי שמדקדק על אזהרת ההלכה בזה לעמוד לפני כותל], ועוד זאת, דראה זה שגם רש"י בברכות ד' כ"ז ע"א מדגיש ג"כ בדבריו מענין זה של איסור הפסק בינו לכותל שיש בזה, דכותב בלשון "ולא פסקיה לצלותיה, כלומר לא הפסיק בין ר' ירמיה ולכותל לעבור לפניו וכו'", ומה ה"כלומר" שרצונו של רש"י לומר בזה? ולכן י"ל בכניז דר"ל דרך בין המתפלל ולכותל אסור להפסיק, אבל אם בין כך יש כבר דבר מפסיק בינו לכותל אוי מותר לעבור.

ו) **ולבסוף**, אכתוב לו עוד עצת היתר נוסף שמצאתי בזה, והוא, דהנה השערי תשובה בסי' ק"ב סק"ה מביא בשם ספר שו"ת מים רבים סי' ב' שכותב דרב שיושב עם תלמידים ולומדים ובאו עשרה ומתפללין בציון א"צ לעמוד ואפי' בעוסק בתורה לבד או כפסוקי דומרה א"צ לקום ואפילו מדת חסידות ליכא.

ועיינתי בגוף דברי ספר דבסי' ב' שם (נ) דעתו להתיר על כה"ג או בתוך ד' אמות של מתפן אלא דבתשובה ג' (שהיא) שמתיר אפי' לילך ולישב, לילך ולישב בצד המתפלל, הכנסת שהוא מקום מיו למתפלל ולא ללמדן ואפי' המתפלל בגבולו, אלא ד הבית המדרש מקום מיוח לתפלה של רבים דאין י שם אצל המתפלל ואפילו הבית מדרש הוא גבול הל

ובן המחבר בא בשניות דוד סי' מ"א, וכותב עליו לגבי בית כנסת אלף לו, אבל לפי מה שנהגינו קונה או שוכר או נוחנים אוי גם הוא יודה להורא יוכל העוסק בתורה ליה המתפן

ומה שרצוני בעיקר בוד בספר יפה ללב על ז (בסי' ק"ב או"ח) שכותו הנ"ל (וכן בעפ"י מה שמ כיעו"ש) דגידון מזה דה' המתפללים בתוך ד"א ו בעודו קורא איזה מזמור ומאמר רז"ל שמותר לעב כדי למהר לילך לדבר כ המדרש שלא לעבור הן אם לא יעבור לפני המ שרי בכל כה"ג עיי"ש, בשעה שעובר איזה מו וכן כי מותר לעבור כ או כדי שלא לאחר הע כל רגע עובר באיחור פסידא

מכל האמור יצא לנו לעבור על פני ז עומד בדרך המעבר והו סדירה ומיושבת או ואסי מוקירו ונ

סימן ט

אודות עשיית צורת דליית בקשר תפילין של ראש

ב"ה, כ"ד טבת תשכ"ו לפ"ק, ירושלים עיה"ק תובב"א

לכבוד ש"ב היקר הרב הגאון הנעלה חו"ב סועיה וכו' מוהר"ר שרגא פייבל פראנק שליט"א. דומ"צ בפעיה"ק ת"ו ורב שכונת ימין משה. אחודשכתרי"ה באהבה וכבוד

נתכבדתי בקונטרסו הנכבד שהויל לשלוח לי עברתי עליו בעיון ונהנתי מכל דבריו שנכבדות מדובר בהם להיזהר ולהזהיר לעשות בקשר תפילין של ראש צורת דליית, וישר כמו וחילו בעמידתו מדי פעם בשער בת רבים בלי חת להתריע על דברים הטעונים תיקון לדעתו לפי ההלכה. ולמען שביאתי בזה אליו לא תהא כביאה ריקנית וכפי שאני מתאר לי לשם כך שולח כתרי"ה הקונטרס כדי שיעני לו. בדברי-תורה, לכן אכתוב לו גם מצידי כמה דברים בנושא-דבריו שחושבני שיש בהם משום תועלת הענין ובירורו.

א) כתרי"ה מטיל כבר-אמודאי בכל המקומות שמדובר מזה בש"ס וברש"י, בברכות כ"ד ובשבת כ"ח ס"ב עירובין צ"ו מנחות ל"ה חולין ט', וכן מביא מדברי הרשב"א בשבת ד' כ"ח והמרדכי בהלק"ט והרמב"ם בפ"ג מתפילין ה"א והי"ג והטור ובי"י ופרישה והשו"ע בסי' ל"ב ומוכח מכל המקומות שמן ההכרח לעשות הקשר של ראש בצורת דליית מבחוץ, ובמיוחד כן הוא לדעת רש"י, ועל כן יחס לבני על המולזים בזה ויוצא בסופה ובסערה על מנהג שנתפשט בזמן האחרון, והוא הולך ומתפשט בעוה"ר, לא לעשות קשר של ד' בתפילין של רש"י אלא קשר "פשוט" (כך נקרא בלשונם) שאין ע"ז לא צורת דליית אחד ולא צורה שני דלתי"ן אלא סתם קשר צורה של ד' תאין כעין תשב"ץ, ולא נחה דעתו עד שפסק עליהם פסקו שאלו העושים כן מקבלים עליהם אחריות איסור חמור של קרקפתא דלא מנח תפילין וברכות לבטלה רח"ל, וכן כי יש לחוש על העושה כן ומורה לאחרים לעשות כן שדינו כדיון זקן ממרא ופורק עול, ואם למי שהוא יש לו נטי' לעשות קשר פשוט מפני איוה טעם שהוא יעשהו רתפילין של ר"ת שנראה מספר הדורות דלר"ת דוקא בכל יד הקשר הוא דאורייתא ובשל ראש לא בעינן קשר אלא הידוק בעלמא, ומשא"כ בתפילין של רש"י הרי רש"י ז"ל מטפח לו על פניו דלדעתו פסולים הם ואינו מקיים מ"ע של תפילין מלבד שעובר על כל תגרע עכת"ד החוצבים להבות אש.

ואע"ן ואומר. ענין עשיית קשר מרובע לא חדש הוא, וכבר פשט המנהג הזה לפני כמה דורות

ועיינתי בגוף דברי ספר שו"ת מים רבים וראיתי דבסי' ב' שם (שהיא תשובה מבן המחבר) דעתו להתיר על כה"ג אפילו לכתחילה לילך ולישב בתוך ד' אמות של מתפלל שהוא ד' אמות שלהם, אלא דבתשובה ג' (שהיא מהמחבר בעצמו) חולק ע"ז שמחיר אפ"י לילך ולישב, וס"ל דאין לעוסק בתורה לילך ולישב בצד המתפלל, ונוטה גם אל זאת דבבית הכנסת שהוא מקום מיועד לתפלה נחשב הגבול למתפלל ולא ללמדן ואפ"י כשהי' עוסק בת"ת ובא המתפלל בגבולו, אלא דזאת מודה לו דאם היה בבית המדרש מקום מיוחד ללמוד שם ולא ייחדוהו לתפלה של רבים דאוי ויכול לכתחילה הלמדן לישב שם אצל המתפלל ואפילו שקדם כבר המתפלל כי הבית מדרש הוא גבול הלומד ולא גבול המתפלל ע"ש.

ובן המחבר בא בשניות על כך בספרו שו"ת דברי דוד סי' מ"א, וכותב לומר שגם אביו לא חלק עליו לגבי בית כנסת אלא כשאין ללמוד מקום מיוחד לו, אבל לפי מה שנוהגים אצל האשכנזים שכל אחד קונה או שוכר או נותנים לו מקום בביהכ"נ לו לעצמו אוי גם הוא יודה להוראתו שבכה"ג אפילו לכתחילה יוכל העוסק בתורה לישב במקומו הקניו לו בצד המתפלל ע"ש.

ומה שרצוני בעיקר בזה הוא להביא למה שראיתי בספר יפה ללב על א"ח בקו' יוסר ללב שבט"ויה (בסי' ק"ב אור"ד) שכותב לומר עפ"י המים רבים הגיל (וכן בעפ"י מה שמביא שם עוד בשם ה"ד אליהו ביעו"ש) דנידון מזה דה"ה בדיון דאסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד"א וכו', אם הוא עובר לפניהם בעודו קורא איוה מומור תהלים או שונה איוה משנה ומאמר רז"ל שמותר לעבור, וכן אם צריך הוא לעבור כדי למהר לילך לדבר מצוה עוברת או כי ילך לבית המדרש שלא לעבור העת דקביע ליה ללמוד, וא"א אם לא יעבור לפני המתפלל שאין לו דרך אחרת, שרי בכל כה"ג עיי"ש, הרי לנו עצה נוספת לקרוא בשעה שעובר איוה מומור תהלים או מאמר חו"ל, וכן כי מותר לעבור כדי לילך לדבר מצוה עוברת או כדי שלא לאחר העת שקבוע לו ללימוד, באשר כל רגע עובר באיחור הלימוד הוא לו בנגד של פסידא דלא הדר.

מכל האמור יצא לנו כמה וכמה צדדי ודרכי היתר לעבור על פני המתפלל ובמיוחד כשהמתפלל עומד בדרך המעבר והוא צריך ליכנס פנימה לתפלה סדירה ומושבטת או ללימוד קבוע וכדומה לזה.

ואסיים בידידות ובהערצה מוקירו ומכבדו כר"ע ודושי"ת

אליעזר יהודא וולדינברג

ה דרבים ולא יהו אלה יעוין שכותב דבריו הנ"ל תפלתו הנ"ל עיי"ש.

בעפ"י מה ק"ב סעי' ד' המתפלל בלשון ארבע אמות אבל בצדיהם אינו שולבוש יסור זה הוא מפני שכך ע"ז בינו לבין ג' ולומדים זה כ"א, ועל כן תפלתו בסמוך לפני המתפלל, לעבור נגד ה"ל נגד הכותל אם מי שהוא יבין כך ישנו י"ב, וכדומה) חל האיסור

ק"ב סק"ז דר"י, מפני ששטות דברי הלבוש בסי' ה' שלא יהא יע שביאר י"ק על אזהרת י"ו דראה זה ג"כ בדבריו שיש בזה, כלומר לא יצניו וכו', ה"ו ולכן י"ל יור להפסיק, לכותל אוי

י"ק שמשצאתי תשובה בסי' ה' ב' דים ובאו י"י בעוסק אפילו מדת

לבו לזה, משא"כ ע"י הרהור כיון שרואה שזוכר היטב די בזה. כן נראה מסברא ולנכון שמועיל לכולי עלמא:

סימן קא

ש"ע סעיף ב. ומשמיע לאזניו. כתבתי במקום אחר אודות השמעה לאזניו תפילת הלחש, שכתנא דבי אליהו ז"ל כתב דוקא שלא ישמיע לאזניו, ובזוהר הק' (ח"א רט, ב; ח"ב רב, א) כתב קפידא על השמעה לזולת, והפוסקים כתבו שלכתחילה דוקא ישמיע לאזניו. שיש לומר שמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ע"ש. וז"ל בזה גבו, ידוע מצד שיש בחינת קול ובחינת דיבור כידוע, ודיבור נרגש ביותר, ולזה קולו לא ישמע לאחרים כלל גם בבחינת הברה של קול בעלמא, ולאזניו לא ישמיע בחינת דיבור נרגש בהברה, רק ישמיע בחינת קול חלושה בחינת קול דממה דקה, ובטלה מחלוקת בזה לגמרי. וקיימא לן שכדי שלא יהיה סתירה מפרשים גם בדרך רחוקה. ובהג"ל אין כל כך דוחק, כיון שהתנא דבי אליהו ז"ל הוא רק מגילת סתרים וניתן ליחידי סגולה, ולא ניתן בדרך חיבור לפסק הלכה וסמך את עצמו על המבינים שיש הפרש גדול בין שני בחינות הנ"ל. וכתבי קול דברים אתם שומעים זולתי קול (דברים ה, יב), שהכוונה גם כן כנ"ל. ואולי קאי אשמיעתינו איבור הכללי שהיה כלול בו כל עשרת הדברות הקדושים, שהיה בזה בחינת שמיעת קול ולא דיבור מפורש. וכן יש סברא בזה, שעיקר בחינות הצניעות בלחש הוא בבחינת דיבור, שמרמו לבחינת שפע ה' תתאה בחינת הלכה ה' כלה שצנועה ליוצאים ממנה מלכים ונביאים והוא בחינת מי זאת עולה מן המדבר (שיר השירים ה, ה), שבחינת הדיבור מצדינו הוא בבחינת מי אתכסיא. ומכל מקום עולה בזאת ע"י התגלות בחינת קול דממה דקה, והיינו בחינת בעמדס תרפינה כנפיהם (יחזקאל א, כד), כמו שכתוב בתקוני זוהר הק' (תיקון י כה, א) דקאי אי"ח בלחש, והיינו בחינת שנוף השמים יוליך הקול הנשמע ובעל כנפים המגיד דבר תרפינה כנפיהם בזה להיות בחינת הדיבור בלחש והסתירות, והוא בחינת מה שכתוב בזוהר הק' (בראשית לו, א) דיבורא בגלותא כו', ומכל מקום צריך לי עיון עתה בזה. אך עכ"פ אין קפידא בזה לכל צד בספיקות כנ"ל שבמה שיוצא ידי חובתו בדיעבד ודאי לכו"ע יש להקל בספיקות גם לכתחילה. והרי לכו"ע בדיעבד יצא ידי חובתו כשלא השמיע לאזניו וכן לכו"ע יצא ידי חובתו בדיעבד גם כשאומר בקול רם, ולזה גם אם יש ספיקות לגבי לכתחילה הן מצד לשונות ספרים הק' הנ"ל הן מצד האדם בעצמו לפעמים אם הוא משמיע לאזניו דיבור או קול או אולי אינו בגדר שמיעה כלל יש להקל בזה לכתחילה היטב:

הקבועה לכל עם בית ישראל, לא שייך כן דכתיב (תהילים קכא, ד) לא ינום כו' שומר ישראל כו', לא יטוש ה' עמו כו' (שם צד, יד), ובחינת קטנות אמנה שייך מעין מה שאמרו חז"ל (סוטה מח, ב) האומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה, כי בטובו מחדש בכל יום וכו'. ובחינת מלך זקו כו'. ויישן בארץ הוא רק בדרגין תתאין, ואולי בבחינה זו כתוב (שמות יד, טו) מה תצעק כו', הגם שהיה כוונת משה רבינו ע"ה בבחינת צעקה, בבחינת מחשבות לכו לכל ידה שום נדח מעם בני ישראל ולא יפול צרור ארץ, וכתנא דבי אליהו ז"ל (פרק ה) אלו ח"ו נפל צרור כו' רחפו כו', ואמר השי"ת דבר ויסעו ולא אמרה תורה הקדושה שלח לידי תקלה כל דהו גם לשום פרט, ובבחינה זו אמרו חז"ל היא שמה רבא בכל כחו מבטל גזירות שבבחינת בית דין של ע'. ובבחינה זו כתיב בעושי כו' זכרם צעקו כו', כי בחינת לא יגורך כו' לא תאונה כו' גורם הרחקה, והשפלה וצעקה מועיל בכך. ובבחינה זו ענו ואמרו כו' לשון הרמת קול לפרסם מלכות השי"ת על כל הדרגין, ובבחינה זו בקפיטל ק"ז בחינת צעקות, וכתבי צעק לבם אל ה' (איוב ב, יח). ובבחינה זו י"ל של יחיד יפה צעקה ומ"מ נכלל הכל ביאה שמה רבא בכל כחו, וכל תפילות גם של יחידי עם בני ישראל שייכים לבחינת כרוך הבא בשם ה' ברכונם כו' (שם קיח, כו) היטב:

אולי מה שכתוב בתנא דבי אליהו ז"ל שלא להשמיע לאזניו תפילת לחשו, וכמו שכתבתי בזה במקום אחר (במהדורא תנינא) אין זה נגד מה שכתבו הפוסקים להשמיע לאזניו דוקא, כי כוונתו של התנא דבי אליהו ז"ל אולי היא רק בבחינת קול וכמו שאמר הכתוב (שמואל א. א. יג) וקולה לא ישמע. וכן נקטו חז"ל (ברכות כד, ב) בזה לשון קול, משא"כ בבחינת דיבור תשאי נכון להשמיע לאזניו:

סימן קב

מביא ספ"א. מה שכתב המג"א אודות ד' אמות לכל רוח של מתפלל, לישב, מדוע הרמו דתיבת ז"ה מורה רק על ג' רוחות, וכתב דהיינו מצד שרבו ע יתר על עיגול רביעי, וכאן בעיגול משערינן ע"ש. לכאורה קשה, שהרי אולי היה ברבוע והיה שייך לזה קרנות כמו גבי תחום שבת ק', היה בזה בחינת ח' אמות על ח' אמות על ח' אמות, והיינו אם המדידה מהמרכז של אמה שהוא עומד בה, ועכשיו שהחשבון בעיגול הרי יש כאן מ"ח אמות. וצ"ל שהחשבון של רמו י"ב היינו בבחינת אמה ברוחב באורך ד' אמות. והיינו ד' פעמים י"ב מ"ח אמות משא"כ אלו היה קרנות ככתחום שבת ק', היה בזה ט"ז אמות כל אמה אורך ברוחב ד' אמות והחשבון מדויק היטב:

ש"ע סעיף ד. אסור לעבור. שלא לעבור לפני עומד בתפילה אם תחילת עמידתו יודע שחברו רגיל להלך אז, אולי שייך מעין ההלכה שעל הניזק להרחיק את עצמו (ב"מ קיח, א) ע"י שידוע, ואינו גירא כו' (שם):

שם. כנגד המתפללים. מה שאמרו חז"ל שלא לעבור נד' אמות של מתפלל, עיין או"ח סימן ק"צ ובבאר היטב שם (ס"ק ו) בשם שו"ת הלכות קטנות (מלק א סימן פד) לאסור גם כשלאפי המתפלל עומד גבוה י טפחים ורוחב ד'. והנה נראה ללמד זאת על שאינם מדקדקים בזה שכיון שכבר הונגה להימר (להתפלל לפני) שטענדר כמו שכתוב סוף סימן א' (מ"א ס"ק לז), לזה לית דמש מלעבור לפניו דליפסק מחילה, וכדנענן שומעין להקל לכולי עלמא נספיקות בזה, אך כל זה יש להבחין שלא יהיה על ידו בלבול הכוונה להמתפלל. וזה נראה טעמו של הרב בעל הלכות קטנות ע"ה, כי כמה פעמים העיינס פמוחות ומתפלל מתוך הסידור, ועל ידי ראותו עובר לפניו צורך ד' אמותיו ממירא שלא ידוע או יטולטל השטענדר לפניו, ולפעמים מושג אולי יפול מלומה משם או שום ספר ק' והוא בלבול הכוונה מאוד, אבל כשהדבר שהוא גבוה י טפחים וד' אמות) (טפחים) רחב, הוא קבוע ולא שייך צו משג טלעול או מנועה ע"י שאדם עובר שם, נראה צורך שידה הרב הנ"ל שמונה. וכן כשרואה שהמתפלל עיניו סגורות ואין חשש בלבול הדעת אליו, רק מנדר

גם אם כמה ברכות מהלחש היו שלא בהשמעה לאזניו מ"מ משנוכר יש לומר בהשמעה לאזניו לכתחילה כן הוא מסברא, שמכל מקום יש מעליותא בכך הגם שכל התפילה אחת היא:

מי שאי אפשר לו לכוון פירוש המלות עד שיאמר תפילת לחש בקול ששומע העומד אצלו. י"ל שאין על כך קפידא, כי מה שאמר הכתוב תהילים [י, יז] תכין לבם תקשיב כו', מכריע נגד לשון זוה"ק (ח"א רט, ב) אודות אשתמע לזולתו לא אשתמע, ואונס רחמנא היקל עליו:

צעקה יפה ואמרו חז"ל (ברכות כד, ב) המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה. אולי רק בתפילת לחש בציבור כן הוא, וגם שלא בציבור כיון דעיקר התקנה היה להתפלל לחש בציבור וכיון דתיקנו כן אין תועלת עוד בהרמת קול. ואולי שייך גם בלחש בחינת צעקה בדיבור שבהרגש הכוחות, וכן שמעתי בשם הרב בעל צמח לצדיק ז"ל. ובבחינת מה שאמר הכתוב (תהלים פא, ח) אענך בסתר רעם, ואולי גם יבא שמה רבא בכל כחו המכוון כן. ואולי תועלת צעקה היא לגבי דרכי בית דין של מעלה שבכמה הדרגות, וכמ"ש המפרשים על מה שאמרו חז"ל (זוהר ויקרא ב, א) גור של שבעים שנה. ויש כרוזים בבחינה זו ובבחינת מה שאמר הכתוב (קהלת ה, ז) גבוה

אשר אברהם
הר"ר אברהם ב"ר אהרן ז"ל
מבואר

שחז"ל קצבו שלא לעבור, נראה שמוחר ע"י הפסק שטענדר, וכל שכן ע"י שלחן או קביעות פחות ממנו, ואין פתחון פה דחשש כזה:

עוד מציאתי כתבתי במק"א אודות לעבור לפני מחפלי שטענדר לפני מה שקורים שטענדר. וכעת נראה לעג"ד, שיש לומר שטעם שמה עיקרו מנד בלבו המחשבה, והגם שהטעם הוא מנד ששכינה נגד המחפלי, ולזה לא היה מועיל לכאורה מחילה אחת כל שאין בה ג' מחילות מקיפיים המחפלי לעשות שם כרשות היחיד בפני עצמו אין מועיל לטעם זה, על כל זה נראה שטעם זה הוא לאחדים עם הטעם של בלבו הכוונה, שהרי מנד השי"ת אין מבדיל בשום מקום ולא בשום זמן והכל יחדיו כחומר כו' וזכר מקומות ממלח, רק שברצונו יסד של ההנהגות יהיו נגרות כפי הכוונות באיתערותא דלחמא, בחינת חסין לבס כו' [הה"ל י. י.], מנד זה בחינת גלוי כח מלכות שכינה הק' נגד המחפלי, בחינת מה שאמרו חז"ל [ה"ל ג. ב. וכו' כמה שמות יש שמשא אכולי עלמא יוחא כו', להסביר קצת מהות בחינת שכינה, ועל כל זה הכל לפני ההכנה של זה, כל שלא שייך חשש בלבו הדעת ממילא אין חשש לטעם השני ג"כ, וע"י מה שקורים שטענדר מסתלק חשש בלבו הדעת מסביר, והגם שבספר הק' הלכות קטנות [שם] הביאו הבאר היטב [שם] אסר במחילה כו', מכל מקום כיון שכן הוא מנהג כל מדינות אלו אין לאפשרי פלוגתא, ועכ"פ כולי עלמא מודים שע"י זה אין עוד חשש פתחון פה [דערעור] [דהרהור], צירוף מה שלפעמים יש ספיקות שמה עומד בתחומים שאחר התפילה, וכמו שכתבתי במקום אחר. גם יש לומר דלהסביר שכל הניחוק להרחיק את עצמו [כ"מ קו, א] שיש בזה חילוקים שונים, יש קצת סברא לומר שהעומד לפני דרך הרצון מסתמא אחר בנפשיה שלא מחבלל דעתו, והגם דלח פלוג חז"ל בזה, על כל זה צירוף מחילה שכ"ל, נראה שאין עוד טענה בזה על מנהג עם בני ישראל בכל מדינות אלו ומוכרע בזה לכות טוב:

עוד מציאתי כתבתי במקום אחר אודות מה שכתב בבאר היטב ז"ל [שם] דלגבי לעבור לפני מחפלי אין מועיל מה שיש לפני עמוד גבוה ו טפחים, והנה כשעומד אדם לפני המחפלי נראה דכולי עלמא מודו שמהני, דהוה ליה ככותל מפסיק, ומשמעות הפוסקים ז"ל שגם כותל של זכוכית מהני מותר לעבור לפניו, שכל שיש לפניו כותל אין חשש, וכן הוא באדם לפניו, ואין לחלק בין ארוך לגוך:

לא ראיתי כעת מפורש שיהיה אסור לעבור לפני מחפלי כשעיניו עזומות, ודברצנן הבא להחמיר עליו הראיה. ואי אפשר להחמיר לאחרים לעבור נגד מחפלי שעומס עיניו, וכוונת חז"ל הוא כשעיניו פתוחות ומיטע בזה למטה או לסידור. ותנה הנביאה ע"ה מסתמא היו עיניה למטה כי אם היו עיניה עזומות היה מכיר שמתפללת, ומסתמא כשעיניו עזומות אינו מחבלל דעתו על ידי מה שעוברים לפניו, וכעין מה שכתב הט"ו ע"ה [סימן 5 סוס"ק ה] לגבי מפסיק בינו לקיר דמהני עיניו עזומות. והגם דמהני שם גם לקיר ויש לחלק טובא בין הה"ה דקיר בין לעבור לפניו, על כל זה נראה להקל כ"ל. ולעבור כדי לשמוע קדיש או אפילו לענות אמן, נראה להקל, כי אין ספק בלבו דעת חצרו מוציא מידי ודאי מזה שלא לענות אמן. וכדי שלא לעבור על כל משקלו, נראה פשוט שנכון להקל, אך גם רק בשביל אמן לבד לא נראה כלל להחמיר בזה:

אודות שאין לעבור לפני העומד ומחפלי נראה דלא שייך זה כי אם בגדול מה שאין כן בקטן המחפלי. והגם שהלכה זו נלמד מגב"ה אשה, שגם כן פטורה מתפילה, מדכתיב [שמואל א א, טו] הנצטע עמכה בזה כו', על כל זה נראה דקטן שאני, והגם שעל הצל פיהם דחיווקת דבדברים קדושים העולם עומד, על כל זה לא שייך בזה כיוון הלב, ומופלא סמוך לאיש נדריו נבדקים [נהי מה, טו], וקיימא לן קטן אין לו מחשבה [הגיגה ג טו], מה שאין כן אשה שייך בה כיוון הלב:

גם אולי יש לומר דלגבי תחנונים שאחר התפילה לא שייך זה כיון שכבר צידו לעקר רגליו לאחוריו, שהרי יכול לומר יהיו לרגליו אחריו פי כו' קודם התחנונים. והגם דלגבי ריקקה לפניו קיימא לן [סימן 10 מ"א סק"ב] דגם בתחנונים כל זמן שלא עקר רגליו עדיין כמו בתפילה ממש, מ"מ שם שאני, שהרי גם שלא ענת התפילה נכון שלא לרוק צביה"כ הק' לפניו כי אם בשמאלו או מאחוריו, כמו שכתב המג"א ע"ה ציימן 5 [מ"ק טו] ולככות

הרוק או לדרכו [ש"ע טס]. [בשבת ק' צבת המדרש הק' שאינו מרוקף צענים, אינו נוהג שלא לדרוס. בשפסוק על הרוק, רק להגביה הרגל עליו מלמעלה כעין דריסה ולא יופר, כיון שהוא רק לכבוד ביהמ"ד הק' וממילא הוא נבלע בעפר תיחוס קצת, ולא שייך בזה חשש חצרו נאמס בהרוק, ויפטר יש לחוש על חשש השוואת גומות בשבת ק' או יו"ט ק'). מה שאין כן לגבי לעבור לפני המחפלי נראה שאין קפידא בתחנונים. ועל ידי זה יש זכות על סוגיא דעלמא דלית דחש ועוברים לפני העומדים בזיוון רגלים, כי כיון דספיקא דרבנן לקולא וזהו ספיקא דרבנן שאולי הוא בתחנונים ואין קפידא:

וגראה שכתו שאין קפידא בזה בני עומד לפני דבר קטוע שגבוה י טפחים וכתב ד' כמו שכתבתי במקום אחר, כן אין קפידא לעבור בלבו, גם בלבו ולפניו בסמוך ממש, כיון שאין לו חשש בלבו הדעת שמה יתפוסה. כיון שלפניו ענין כותל שאין דחיה: חלה עליו על ידי זה, כי עיקר הטעם שלא לעבור הוא משום דדחיה כיון שאסור להשען בעמידה, בחפילה על שום דבר שאס ינטל יפול הנסמך [סימן 74 סעיף טו], מה שאין כן כשמתגין לפניו כעין כותל גם בלי סמיכה שלו לא יתפוסה, יש דד זכות בכל זה:

מ"א סי' ה-ו. אודות מה שמשמע במג"א שצדדים שלפניו אין לעבור שם בחוץ ד' אמות של המחפלי, מכל מקום ליפסק ג' פסיעות נראה דמותר לכולי עלמא וכמו שכתב שם צק"ו. וכן נשמור למקומו דדרך זה לשמוע קדושה נראה גם כן שאין קפידא, כי העיקר הוא מנד בלבו דעת המחפלי, וכשעומס עיניו או שטלית מכסה על פניו, או שהוא דבר הרגיל ואין לו בלבו הדעת על ידי זה כלל, אין חשש. וגם זוהר הק' יודה שאין חשש, ועיקר הקפידא בכהאי גוונא היא רק לפניו ממש, וכל כהאי גוונא הוא בכלל פוק חזי מה עמא דבר. וכמו שכתבתי במקום אחר [פרי יד ה"ח] שמהג עוקר הלכה בזה, ואנו רואין דלית דחש כלל בצדדים שלפניו, ואולי הוא מנד שהכל עוזמין עיניהם בחפילתם כעת:

שם סק"ו. אודות מה שכתב המג"א ז"ל שלא לעבור לפני המחפלי. נראה כשעומד. כבר לפניו מכון נגדו אחוריו נגד פניו והולך לפניו ומתרחק ממנו, הגם שהליכה זו היא לפניו. מכל מקום הרי אינו מוסף להכנס בד' אמותיו המכוונות נגדו, ואדרבא הולך ומתרחק ממנו אין בזה חשש כלל:

סימן קג

סיף ב בהגה. ביו"ט גדול. מה שכתב צ"ח מוהרמ"א ז"ל סימן 5"ח שמה שכתב בתרומת הדשן ז"ל [סימן טו] וכן הוא בש"ע הק' שלא נהגו [לומר] בהפחה בחפילה לילך [ולומר] כמ"ש בש"ס הק' שהוא מנד הצריות, היינו רק באמצע התפלה גופה, מה שאין כן בלימוד וזכרות גם כשהוא ביחודית קיל, ואין צריך לילך ולומר כל שאינו מרגיש הרים, כי להתחלה מרחיק גם מריח שאין לו עיקר, ואולי גם בהרגשת ריח שאין לו עיקר קיל כשהוא בין הצריות, אם אין נקל להמתין ולשתוק עד שלא ירגיש הריח:

סימן קד

ש"ע סיף ו. אם שח בתפלה. אחד הפסיק צ"ח אחרונות על שנשמע רעש שריפה, והלך ושהה יומר מכדי לגמור, ושח, וחזר אחר שנשמע שכבו. נראה דממה נפשך צריך לחזור ולהתפלל, אם שריפה היו כמו אונס גמור, הרי בשהה כדי לגמור ע"י אונס לכולי עלמא צריך לחזור ולהתפלל, ואם אין זה אונס כל כך מנד שיש כמה שסומכים את עצמם על רציו וזלמם הנחפזים לכבות, אם כן השח שלא על ידי אונס צריך לחזור ולהתפלל לכולי עלמא. אך אין צריך לזה שמפורש בשה צין צרכה [לצרכה] שחזר לראש בשהה כדי לגמור כולה, עיין בצ"ח היטב סימן קד [מ"ק ו] וצ"ח [שם] [סוף ס"ק ג]. ונראה דפחד שריפה הוא כנהש כעוס [סעיף ג] כיון שגמ'ו, וגם שבת קודש מחללין מפחד שריפה, ונראה דהוי כאונס, הגם שהלך במקום נקי ודאי, מ"מ טעם הבדלה מביא שכתה והיסח הדעת שעל ידי זה באים לידי שיחה ואינו גומר התפילה, ועל כל פנים הוא צבד אומר מותר שאין לו לגמור התפלה רק להיות נחפו אלא האש, ואין אדם שלא יהיה אצלו ספק פקוח נפש בזה אולי ילך יפן צבת, או אולי כשיראה שמועטים הם המכבים גם הוא יוכל לכוות, וגם החשוב אינו מנוע את עצמו מלכבות, ורק כשהאומדנא גרורה שיש די והותר מכביס

לעבור לפני המתפלל

76

לג. אין היתר לעבור כנגד מי המתפלל מי אלא לצורך מצוה גמורה¹¹⁸, כגון כהן כדי שיעלה לדוכן¹¹⁹, או הנצרך לנקביו דחשיב נמי צורך מצוה. אבל הפסיעות שקודם שמו"ע אסור לפסוע¹²⁰ כנגד המתפלל וכן לא יפסע כדי להתיישב לאמירת תחנון נא¹²¹. וכנגד הש"צ חמור יותר מכנגד יחיד

דבר הלכה

מו. ואין לסמוך על הפסק עמוד-התפלה (סטנדר), או ספקל, אלא"כ יש צו"י על ד', שאז מותר לישב כנגדו, או אפילו לעזור, כמבואר במ"צ סי' ק"ב סק"ב עיי"ש (אמנם צעיקר שיעור זה של ד' טפחים יש לעיין מדין גר שנתן בין שתי שדות, דקיי"ל צפ"ד דכלאים מ"ד דאם הפרוץ מרובה על העומד כנגד הפרטה אסור, וכחז הרע"ב דמ"מ כנגד העומד אם הוא רחב ד' טפחים מותר, וכ"כ החו"ט שם צ"ש הר"ש והוכיחו מעירובין ט"ז עיי"ש, ותמה הגרעק"א ז"ל טובא דהא למסקנת הסוגיא צעירובין מבואר דג' טפחים הוה מקום חסוד וא"כ יש להתיר לזרוע כנגד העומד אף אם הוא רחב ג' טפחים בלבד, עיי"ש, וכיון שכן ל"ע גם לגד"ד דאולי סגי ברחב ג' טפחים¹²²)¹²³.

מו. ולכחלה יש להמחין עד שיסיים גם הכריעות, דעד אז עדיין שכינה כנגדו¹²⁴. מה. וכן ישראל הפוסע כדי שיוכל הכהן לעמוד במקומו, או כדי שיהי' הוא בכלל המחזירים — כגון שעמד אחורי הכהנים ורצה לצו"ל לפניהם¹²⁵. מה. כיון שאין אלה מעלה בעלמא¹²⁶, דגם בלא"ה חשיב עומד לפני המלך ע"י ע"ש התפלה¹²⁷.

ג. ולא ימחין צה"ג עד שיסיים הלה תפלתו ויוכל לישב, אלא יאמר המזמור עם הצבור, צעמידה ובהטיית הראש¹²⁸.

נא. וכמו כן אין להחיר לפסוע כנגדו מפני שהמתפלל הצחין שאחר מחעכו בגללו ונטרדה כוונתו ע"י כך¹²⁹. ואף אם מחעכבים חבריו בגללו (כגון לנשיעה וכדו'), הואיל

ארחות הלכה

118. ועיין סי' ס"ט במ"ב סק"ט בשם מג"א דמשמע שאף לצורך מצוה (כדי לפרוס על שמע) אסור. ובשו"ת יד אליהו (לובלין) סי' ו' מתיר לצורך מצוה דרבים, ובא"א (בוטשאטש) סי' ק"ב התיר לכל דבר מצוה עיי"ש. 119. וראה להלן פ"י דבר הלכה אות י"ז עוד פרטים בדין זה. 120. כתבי תלמידים. 121. כתבי תלמידים. 122. ח"י כתי' לחסי כלאים פ"ד מ"ד. והנה הח"א (כלל כ"ו ס"ד) נקט י' על ד' משום "דהא מפסיק רשות", וכן הביא המ"ב, ולפ"ז לכאור' ד' טפחים דוקא, אך ראה בכה"ח (סי' ק"ב סק"ה) דיש מתירים ע"י כל מחיצה (ולפי מה שרמו הח"א לעיין בדבריו לעיל (כלל ט"ז סט"ז), נראה דגם כוונתו היא משום מחיצה ולא דוקא משום רשות, עיי"ש). 123. כתבי תלמידים. 124. רשימות. 125. כתבי תלמידים. 126. ואינן מדינא, אלא נתייסרו ע"פ הרוקח (הלי' תפלה, סי' שכ"ב) שכתב: כשיחפוץ להתפלל ולך לפניו ג' פסיעות, שכתוב ג' הגשות לתפלה, עיי"ש. 127. כתבי תלמידים. 128. כתבי תלמידים. 129. ואף התרעם על מי שרצה לומר כן, ואמר: בסברות כאלו ניתן לעקור ח"י את השו"ע, שהרי בכל אדם ניתן לומר סברא זו, וא"כ עקרת כל תורת איסור זה. ובשיחתו עם תלמידים הוסיף רבנו, דהלכה זו, כיון שנתרופפה אפילו ביד היראים, אין לחפש בה צדדי היתר אלא ארובה לחזק האיסור. וראה להלן סעיף ל"ו לענין העומד במקום הילוך הצבור (וכן אירע לו בעצמו

בסיועו
תורה
ואף
לא
שיחמר
עושה
לדין
לדין
מוסף
כת"י
חזרת
כבוד
ברגל
ב סי'
תר"ב
סט"ז
יעות,
בג'
דלא
שם.
למה
יהיה
אחר
הדיא

הליכות שלמה - חלק א

הליכות ופליכות של הרב"ל ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

נלקטו ונסדו א"י נכ"ו

הרב"ל ר' יצחק אריאל שלמה ר' אהרן אייזנבאך א"י

המתפלל יב 132.

ואף לצורך מצוה גמורה, לא יעבור אלא אם עיני המתפלל עצומות, או אם עיניו פקוחות ואינו מביט בתוך הסידור — וניכר שאינו מכוין בתפלתו, אבל אם עיניו פקוחות ומביט בתוך הסידור, אין להקל 133.

לד. אבל אם העומד אחריו סיים כבר תפלתו, אך לא פסע עדיין מפני שממתין למתפלל שאחריו, נראה שמותר לפסוע כנגדו אף לצורך ישיבה לאמירת תחנון וכן לכל דבר מצוה 137.

לה. קמן העומד בתפלה, אם לא הגיע לחינוך מותר לעבור כנגדו, ואם כבר הגיע לחינוך אסור 139.

לו. העומד בתפלה במקום הילוך הצבור, יש להתיר להעבירו ממקומו יד. ובמו בן

דבר הלכה

ופסיעה כנגד המתפלל איסור גמור הוא ז"ע אם מותר להתחשב בזה כמרחא דלצורה 130. ומ"מ בשעת הדחק נוהגים רבים לפסוע לצדדין וכמש"כ הערוה"ש (סי' ק"ב סי"א י"ב עי"ש) 131.

גב. ומ"מ נהוג עלמא שלא לחשוש לעבור תוך ד' אמותיו מהנאדדים 134 כדי להיות לפני הכהנים 135, אפילו לכתחלה, כיון שזה רק מן הצד 136.

גד. אצל לפסוע כנגדו סחם שלא לצורך מנוה, יד. וכבר כתב המהרש"ם גדע"ח (סי' ק"ב) ז. דיש מקום לומר דהוי כקצר המזיק את

ארחות הלכה

כמה פעמים, שנתעכב ליד פתח ביהכ"ב כדי שלא לעבור כנגד המתפלל, אע"פ שהמתפלל חש בדבר ונטרדה כוונתו לגמרי מפני הבושה. וראה לעיל דבר הלכה אות ה' ד"ה וכמו, שבאופן מסוים התיר בעובדא כעין זו. 130. כתבי תלמידים. 131. תשו' כת"י. 132. תשו' כת"י. ועיין כה"ח סי' ק"ב אות כ"ה בשם תשו' הגאונים שערי תשובה סי' שמ"ח דאסור לעבור כנגד הש"צ אפילו בשאר חלקי התפלה. 133. כתבי תלמידים. 134. עיין מ"ב סי' ק"ב סק"י דדעת הוזהר לאסור אף מן הצדדין, ובסק"י דבצדדין שלפניו י"א דכלפניו דמי. 135. בזה איירי השואל, אולם לשון התשובה היא בסתם, ונראה מדבריו דמקילין בזה בכל גווני, וכדבסמוך לענין כל יחיד המתפלל. 136. ש"ח הלכה ח"ב (מהדו"ת) בתחלת הספר. 137. רשימות וכתבי תלמידים. 138. שם. ובתשובה לשואלים נטה יותר להחמיר, אבל לתלמיד בישיבת קול תורה ששאלהו על כך, אמר דנהגו להקל. 139. תשו' כת"י. ועיין א"א (בוטשאטש) סי' ק"ב דשרי, אבל ברע"ת שם הביא בשמו בס' דעת קדושים שנתפק בזה. וסיפר רבנו על הגרא"י קוק ז"ל שפעם כשרצה לצאת בפתח שבין ביתו לבית מדרשו ראה שעומד שם קטן בתפלה, ונתעטף במעילו ופנה ויצא דרך פתח הבית הרגיל, והקיף כמה שורות בתים כדי להכנס לביהמ"ד בפתח האחר.

מותר מדינא אף י הצורך 140 יב.

שמיעת קדושה ו לו. המתפלל תפל.

— הואיל ויזג ישראל", כבכל נ בהירור נט 144. ומו

הרצים שמותר לפנו מותר לפנותו, עיי' מכוונת התפלה, א

שמזיקו מותר לו לסל גה. דצכל כה"ג יי שאינו שלו, והו

במקום זה אין צב במקום העשוי לכך 42 נו. דסו"ס עובר כ

שאסור זה שלא צעיני הצריות ילמדו אף שמעיקר הדין מו

נו. והוא הדין בשא ולשמוע הקדושה. הנחת חפלין של יד

צמ"צ סי' כ"ה סק (הוצא צ"י סי' ק"ג

140. רשימות. 141

העומדים בן). 143

שיאריך בתפלתו, לענ שמעולם הוא תמה מו

לקדושה, כמבואר בשו לצדדין עד שיסיים הע

להקל ב"כ בדינים אלו וע"ע לעיל ציון 32.

לסיים עד שיגיעו הצב הנכנס. 149. א"ר

מותר מדינא אף לעבור כנגדו נ"ה, אלא שראוי להחמיר בזה לכתחלה, אם לא במקום הצורך¹⁴⁰ נ"י.

שמיעת קדושה באמצע שמונה עשרה

לו. המתפלל תפלת שמונה עשרה ושומע קדושה, שעליו להפסיק ולשמוע הקדושה ט' — הואיל ויוצא בכך ידי חובת קדושה, יכוין גם לקיים מצות "ונקדשתי בתוך בני ישראל", כבבל קדושה נ"ה, אף שאין קדושה זו במקומה וגם אינו יוצא המצוה בהירור נ"ה¹⁴⁴. ומותר לו לשתוק ולשמוע עד סיום הברכה פ¹⁴⁵.

דבר הלכה

הרבים שמתר לפנותו ולא קנה מקומו, וה"נ מותר לפנותו, עיי"ש. ואף דמפריעו צדק מכוונת החפלה, אין לו לחוש לזה, דכיון שמזיקו מותר לו לסלק הנזק¹⁴¹. נה. דכלל כה"ג י"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והואיל ואין לו רשות לעמוד במקום זה אין צדקו לאסור לעבור כנגדו במקום העשוי לכך¹⁴².

הרבים שמתר לפנותו ולא קנה מקומו, וה"נ מותר לפנותו, עיי"ש. ואף דמפריעו צדק מכוונת החפלה, אין לו לחוש לזה, דכיון שמזיקו מותר לו לסלק הנזק¹⁴¹. נה. דכלל כה"ג י"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והואיל ואין לו רשות לעמוד במקום זה אין צדקו לאסור לעבור כנגדו במקום העשוי לכך¹⁴².

נ"ה. ולכן קיי"ל (סי' ק"ט ס"א) שהנכנס לביהמ"ד אסור להתפלל שמו"ע אם יודע שלא קיים חפלתו לפני קדושה, דסו"ס אינו מקיים צדק המצוה בהירור. אבל מ"מ מקיים מצוה צדק, כנ"ל, וגם נראה דשפיר מנטרפה קדושה זו למנין ד' קדושות שז"ל ע"פ הקבלה צעודו בתפלין (סי' כ"ה ס"ג בהג"ה)¹⁴⁷, וגם אינו צריך להדר אחר מנין נוסף לומר עמהם קדושה¹⁴⁸. פ. וכמו כן יש לחוש תמיד לדעת הסוברים¹⁴⁹ שצריך לעמוד עד סיום הברכה. אולם צ"ה

נ"ה. דסו"ס עובר כנגד המחפלה, וגם מפני שאיסור זה שלא לעבור לפני המחפלה קל בעיני הצדוקים ילמדו מכך להקל בכל גווני, ולכן אף שמעיקר הדין מותר, ראוי להחמיר¹⁴³. נה. והוא הדין צ"ה שצריך לשמוע ולשמוע הקדושה, כגון אם שומע קדושה בין הנחה תפלין של יד לתפלין של ראש, כמבואר צמ"צ סי' כ"ה סקל"ו (ואף לדעת הרשב"א (הוצא צמ"צ סי' ס"ג ד"ה כמנ) דצ"ה אסור

ארהות הלכה

140. רשימות. 141. שם. 142. שם. ולעצמו החמיר בדבר, וראה לעיל ציון 129 (ונתרעם ביותר על העומדים כן). 143. כתבי תלמידים. וראה לעיל ציון הנ"ל. והוסיף לשואל, שלכן גם ראוי לכל היודע שיאריך בתפלתו, לעמוד במקום שאין מתפללים לפניו, שלא יכשילם לעבור על איסור זה. ואמר עוד, שמעולם הוא תמה מדוע אין נוהרים כשפוסעים בסיום תפלת שמו"ע שלא לחזור למקום עד שיגיע הש"צ לקדושה, כמבואר בשו"ע (סי' קכ"ג ס"ב), וכן בהמבואר (שם בהג"ה) שמי שסיים תפלתו אסור להפנות ראשו לצדדין עד שיסיים הש"צ, שעיניו רואות שגם בקרב ת"ח יש שאינם זהירים בכך, ואינו יודע כלל מה ראו להקל כ"כ בדינים אלו. שם. 144. שיח הלכה סי' כ"ה אות ע"ו. קכ"ג. 145. כתבי תלמידים. 146. שם. וע"ע לעיל ציון 32. 147. שיח הלכה שם. 148. כן הורה לשואל, והשאלה היתה במי שנסתפק אם יספיק לסיים עד שיגיעו הצבור לקדושה או לאו, ולבסוף לא הספיק. ועיין מ"ב סי' ק"ט סק"ה ובבה"ל שם ד"ה הנכנס. 149. א"ר סי' צ"ה סק"ו (ועיין ערוה"ש שם ס"ה).

עיניו
עיניו
אתין
חננו
גוע
כן
לכל
עמ
דיין
מאז
כנגד
הזרת
כ"ש
ק"צ
אח
דבר
הזתיר
ק"ב
חלקי
דין
היא
הלכה
יותר
בת"י
בוזה
שם
הכנס

27

בלשון השו"ע בסי' תר"ח שכתב, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקודש, ע"כ. אי"כ בנידו"ד דהוי"ן תקנות חז"ל המפורשות בש"ס ובשו"ע, ורוב המתפללין בזה"י מסתמא כבר למדו הגמי והשו"ע פעם בחייהם, לא שייך בזה לומר דמוטב שיהיו שוגגין, דבזה אינן נחשבין כשוגגין כיון דכבר למדו הלכה זו אלא דהורו בה להקל משום כמה סיבות, אי"כ נראה דמצוה איכא לעורר ולהוכיח על הענין הזה ולהחזיר עטרת תקנת חז"ל ליושנה.

ויש מהאחרונים שמלמדים זכות על המקילין משום דהאידינא ליכא כ"כ כוונת התפלה כמי"ש בטור ושי"ע סי' קי"א (ועי' בהלכות חייב סי' א' הל' י"ח) וממילא אין לאסור לעבור לפני המתפללים כיון דלפי הרבה פוסקים טעם האיסור הוא משום מניעת ביטול זיונת המתפלל. אמנם איכא טעם אחר לתקנה זו כדי שלא להפסיק בין השכינה והמתפלל כמש"כ הביה"ל בסי' קי"ב בשם הח"א (ועי' בביאורים חלק ב' סי' א') ואף דהאשל אברהם המליץ דהיכא דליכא כ"כ כוונה בתפלה, גם השראת השכינה ליכא, תמיהני אם יש מי שירצה ללמד זכות באופן שיתברר עי"ז דבזמן הזה ליכא השראת השכינה על תפילותיהן של ישראל, הס מלהזכיר.

והנה בודאי ישראל קדושים הם, ועיקר סבת הזלזול בתקנות אלו נובעת מהא דרוב בתי כנסיות מלאים מתפללים וקשה מאד לכל אחד ואחד לצמצם את עצמו שלא לעבור או לישוב בזמן שאסור לו. אמנם מסתמא גם בימי חז"ל היו בתי כנסיות עם הרבה מתפללים וכדמוכח מהביכ"י באלכסנדריא של מצרים כמבואר בסוכה (ני"א ע"ב), ואעפ"כ גזרו חז"ל תקנות אלו, ועכצ"ל דחז"ל שיערו שאפשר לקיימן עיי' ידיעת הלכותיהן וקצת זהירות ומתינות כשמסתובבין בביהכ"נ. ומרן החפץ החיים זצוק"ל כותב בהקדמתו וז"ל ואם רואה היצר הרע שבאלו ענינים (שהזכיר שם לעיל) לא ינצח לאדם, הוא מרמה אותו בהיפך שמחמיר עליו כל כך בענין לשה"ר עד שמראה לו שהכל נכנס בכלל לשה"ר, ואי"כ אי"א לחיות חיי תבל וכו', ע"כ. והי"ה בעניננו, דהיצה"ר מפתה לאדם לומר דאם יקיים תקנות חז"ל שלא לעבור ולישב בד"א של תפלה, אי"א ליכנס להתפלל בצבור כלל, ובזה מראה לו היתר דאין כדאי לקיימן כלל.

אמנם מרן הח"ח ז"ל כתב אח"כ דכל אלו הסיבות (שמנה שם שבגללם אנשים מקילים לעצמם באיסורי לשה"ר) עיקרם הוא מצד שלא נתקבץ

במקום אחד ובפרטיהם וכתקנות איסור בו כל דברי דבריהם, ולה יתברך היה כבכל דברי ס ואפשר למצו הדעת ותתרו בה, ויתחזקו של אלו הנוה

לכן ייעץ אור לעבודה זו ל פארותיהם כ של כולל בית את המלאכה מאד ואמר ל לקיימם

ועתה זיכני וזחנן אותי בב הספר הלזה, כשלון, תיקון מספיק להודו המון

ובח"א של מאד, דז"ל שמתפללין ש בעשרה וכו'. אלקים נצב,

ספר ארכז אמו"ה של גפ"ה

הרב"ה ל מר"ה פולאש סי"א

